OLAĞANÜSTÜ MASALLAR

Jorge Luis BORGES
Adolfo Bioy CASARES

Çeviren: Ergün AKÇA

MİTOS

MİTOS YAYINLARI: 28

OLAĞANÜSTÜ MASALLAR

Jorge Luis BORGES – Adolfo Bioy CASARES

BORGES, 1899'da Buenos Aires'de doğdu. Ailesi İngiliz kökenli olduğundan İspanyolca'dan önce İngilizce öğrendi. 1938'de kan zehirlenmesiyle ölümün eşiğine geldi ve geçici olarak konuşma yeteneğini yitirdi; bir süre akli dengesini kaybetme korkusuyla yaşadı. Bu olayın Borges üzerindeki etkisi büyük oldu. 1955'de Peron devrilince Ulusal Kütüphane'nin müdürlüğüne getirildi. Aynı yıl, kalıtımsal bir hastalık yüzünden 1920'lerden beri azalan görme yeteneğini tamamen yitirerek kör oldu. 1961'de Uluslararası Yayıncılar Ödülünü Beckett'le paylaşması dünya çapında tanınmasını sağladı. 1986'da Cenevre'de öldü.

Türkçe'de Borges: *Ölüm ve Pusula* (Çev. Tomris Uyar, Ada, 1982), *Yolları Çatallanan Bahçe* (Çev. Fatih Özgüven, Can, 1985), *İngiliz Edebiyatına Giriş* (Çev. Celal Üster, Afa, 1987), *Kum Kitabı* (Çev. Münir Göle, İletişim, 1988), *Borges ve Ben* (Çev. Celal Üster, Afa, 1989), *Brodie Raporu* (Çev. Münir Göle, İletişim, 1990), *Alçaklığın Evrensel Tarihi* (Çev. Zeynep Çağlayan, Logos, 1990), *Sonsuzluğun Tarihi* (Çev. Ayşe Atalay, Düzlem, 1990), *Gölgeye Övgü* (Çev. Münir Göle, İletişim, 1991), *Altın ve Gölge* (Çev. Selahattin Özpalabıyıklar, Sel, 1992), *Düşsel Varlıklar Kitabı* (Çev. Bora Komçez, Mitos, 1992), *Olağanüstü Masallar* (Çev. Ergün Akça, Mitos, 1993) *Atlas* (Çev. Ergün Akça, Mitos, 1994), *Yedinci Gece* (Çev. Celal Üster, Can yayınları, 1994), *Borges ile Söyleşi* (Richard Burgin, Çev. Albert Saban, Mitos, 1994).

CASARES, 1914'de Buenos Aires'de doğdu. 1940'da yayımlanan *Morel'in Buluşu* (Çev. Nevzat Yılmaz, Gece, 1990) adlı novellasıyla kendisini edebiyat çevrelerine kabul ettirdi. Roman, öykü, bilim kurgu, oyun, şiir, deneme dalında yayımlanmış birçok kitabı vardır. Buenos Aires ve Fransa'da yaşamaktadır ve yazar Silvina Ocampo ile evlidir.

Borges ve Casares birlikte birçok kitap yazmışlardır. Örneğin yazdıkları dedektiflik öykülerini, ikisinin atalarının adlarından oluşturdukları H. Bustos Domecq takma adıyla yayınladılar. (*Don Isidro Parodi'ye Altı Soru*, Çev. Arzu Etensel İldem, Metis, 1994)

Anthony Kerrigan'ın düzenlediği ve çevirdiği
Extraordinary Tales'den (1971)
Türkçe'ye çevrilmiştir

Yayın Yönetmeni: Mustafa Kûpûşoğlu

Dizgi: Zeliha Gûler
Baskı: Engin Matbaası
1.Baskı: Temmuz 1993
2.Baskı: Haziran 1995

ISBN 975-7468-30-4

MİTOS YAYINLARI
Ağa Çırağı Sokak 7-9/2 Gümüşsuyu / İstanbul
Tel : 249 87 37 - 38 Fax: 249 02 18

Jorge Luis BORGES
Adolfo Bioy CASARES

OLAĞANÜSTÜ MASALLAR

Çeviren
Ergün Akça

MİTOS
YAYINLARI

Önsöz

İnsanlığın tüm düşünce tarihi, önemi müthiş kendi küçük sayısız kâbusun oyunundan başka bir şey değildir, oysa uykuda önemi çok çok az, kısacık müthiş kâbuslar görürüz.

Valéry, "Söylence Üzerine Sevecen Bir Not"

JORGE LUIS Borges, kendi eserlerinde, başka şeylerin yanısıra, uykusuzluğun ve onun eşit derecede uyumayan karşılığı kâbusun vak'anüvisi görevini de üstlenmiştir. Not ettiği uykusuzluk durumları keskin ve açık bellek ürünlerini içeriyordu. Düşleme ya da uyanık kâbuslarını belirleyen ana yön önsezili öngörüler, epifanilerdir. (Joyce'un kullandığı anlamda anladığımız epifanileri, görü ve vahiy pasajlarına ait daha geniş anlama sahiptir: Stephen Dedalus, şu nedenle epifani *yazmayı* esinledi, "Biri uzun zamandır ölü birinin tuhaf sayfalarını okur iken, bu biri bir zamanlar ... olmuş öteki biriyle bir olduğunu hisseder." Bu antolojide bu türden bir düşlenilmiş kitaba sahibiz.) Borges'in düş durumuna – bireyde, yaratılmış (ya da düşlenilmiş) dünyada, tanrılar ya da Tanrı'da – olan takıntısı yazarken kalemine hükmettiği için o hep gelecekte düşlenilmesi gereken düşleri, insanın geçmişte düşlenilmiş yazgısını yazar. Ve bu yüzden biz "geleceğin anısı"nın "geçmişteki umutla" tamamen aynı potansiyele sahip olduğunu bulgularız (İfadeler her ne kadar Miguel de Unamuna'ya aitse de, unutulmasın ki, Unamuna Borges'i anıştırmaktaydı). Ve bu yüzden burada, başka şeyler yanısıra, ("Üstadın Dönüşü" örneğinde olduğu gibi) bir Gelecek Şeylerin Hatırlanışı antolojisine de sahibiz.

Ama Borges yazdıklarında, kendisinin – her iki Borges'in

de – düşlenilmiş geçmişte mi, yoksa düşleniyor olan şimdide mi olduğunu merak etmiştir.

Bu düşlerin "sonucuna" gelince şunu sorabiliriz: Örneğin, elimizdeki koleksiyonun açılış parçası – bir ejderin ölümününün düşlenildiği Çin kaynaklı "Ölüm Hükmü" – epigrafımızın işaret ettiği gibi, "önemi müthiş" küçük bir kâbus mu, yoksa "önemi çok çok az" müthiş bir kâbus mudur? Her iki durumda da yinelenmeye değer.

İlk, özel, sonsuzluk duygusundan bu yana Borges her şeyin önceden düşlenilmiş olduğundan açıkça kuşkulanmıştır. Kendisi bize hep bu kuşkunun değişmez kanıtlarını sunar; önümüzdeki seçmeler de kendisininkinden önceki kuşkuların antolojisidir.

Borges ve Bioy Casares bize "önemi müthiş kâbusların" ve uykusuzluğun körleştirici "sonuç/sonuçsuz-luk"unun saf anlarının bir antolojisini hediye etmiş bulunuyorlar.

Bu antoloji bir ana metaforlar, retrospektif kehanetler (Borges'in "kehanet bellek"i), olumlu ve olumsuz anıştırmalar antolojisidir de. Çevrimsel bir şekilde birbirlerini kopyalarlar, daha önce aynı şekilde kopyalanmışlardır ve Borges ile Bioy okumalarında onlarla coşkunluk içinde karşılaşıp – burada ve eserlerinde – onları bizim için yinelerler.

Antolojileri (betimini zenginleştirmek gerekirse) aynı zamanda son derece küçük ama aldatıcı biçimde önemli karşılaşmalardan, çok anlamlı metempsikozlardan, metafiziksel çifte anlamlardan, megalomanyak haritacılık çalışmalarından (noktası noktasına onunla çakışması için temsil ettiği bölge büyüklüğünde çizilen harita); labirentlerden, ve karşı labirentlerden (Arap Çölü) oluşmaktadır. Aynı zamanda da bir ortodoksluklar, ortodoksluklara dönüşmeden önceki heterodoksluklar, ya da yavaş yavaş ölen, ama hâlâ bir yerlerde yaşayan hurafeler antolojisidir: Aşılmış dinlerin son şahitlerini; yeni dinlerin zalim doğuşlarını: Yitik dinlerin üst

üste binmiş hüsnühatlarını okuruz. Bir deyim ya da betimsel bir pasaj bize mantıkdışı imanın incelikli ve olağanüstü mantığını; ancak daha sonra inanılacak bir sezgiyi sunar. (Poe'dan kısa, tipik bir parça, Apollo-14'deki aşı deneylerine kadar, bulunmayan ya da doğrulanmamış dünyadışı – "sıfır yerçekimi" – fikrini sergiler.)

Böylece elimizdeki, bir inançlar ve onların pandomimik ve mimetik tekzibleri antolojisi, ve bir yabancı ifritler, ev ifritleri, kişinin kendi ifritleri antolojisidir. Çünkü (Jung'un alıntıladığı) bir İsviçre atasözünün dediği gibi, "Her zengin adamın arkasında bir ifrit durur, her yoksul adamın arkasındaysa iki." Günaha teşvik her yerdedir ("Mısır Usulü Şeytana Uyma"da tarikat kurallarına karşı çıkılır; Max Jacob'un "Aşçı"sındaysa Şeytan'ın, suskun "efendilerini" makbul din konusunda konuşturabilmesi için yalnızca dört kez yemek yapması gerekir).

Böylece bu antoloji bir kabul ya da red edilen günaha teşvik antolojisidir. Ve bir epifaniler antolojisi (Kafka'nın "Dört Düşüncesi" ve birçok başkası). Ve bir metaforlar antolojisi. Bir telepatiler antolojisi. Bir metempsikozlar antolojisi. Bir hatalı kimliklendirim ("Saklanmış Geyik," "Napoli Dilencisi"), (iki) kimliklendirimin özdeşliği ("Karşılaşma") ve yerleri değiştirilmiş uzun mesafeli kimliklenim ("Üstadın Dönüşü," "Ölümün Yüzü") ve muğlak kimliklenim (ünlü "Chuang Tzu'nun Düşü," Kafka'nın "Sancho Panza Hakkındaki Hakikat"i) antolojisi.

Bu önceki epifaniler ve metaforlardan sonuçlanan Borges'in kendi eserleri, büyük oranda bu özel epifanilerin ve metaforların bir yeniden ifadesi, bir füg çeşitlemesi, ya da daha doğru olarak, bir *fugato* kompozisyonlarıdır.

Borges öngörülerimizin yinelemeli olduğunu yineler (ve burada, bu ön özetlemede, ya da bir Sonsöz de olabilecek bu Önsöz'de de bu yinelenmektedir).

Ama yinelememek ödleklik olabilir. Önceden yapılmış olanı yine-yapmaktan çekinmek, Louis MacNeice için, asli günahtır:

Asla başlama
Yeni bir şeye çünkü biliyoruz yoktur
Yeni, akademik safsatadır
ilk günah –

Seçkin bir yazın grubundan çağdaş bir manifestonun alıntısı: "Yunan söylenceleri sıktı; haçındaki İsa sıkıyor; Marx sıkıyor; Lenin sıkıcı olmakta; Mao sıkıcı olacak." İtirazımız var: Yunan söylenceleri, başından beri, sıkıcı olmadı; İsa, özellikle Haç'a gerildiğinde, sıkıcı değildi. Ötekiler baştan beri sıkıcıydı – işte ayrım buradadır. (Belki de, asla temel söylenceleri yinelemeyen, aksine yalnızca kendi *becereksiz* tezgâhlarının biçtiği ham söylenceleri umutsuzca yineleyen Marksistler için bile bu sıkıcı "sıkıcı" sıfatı kullanılmamalı). Anlamlı bir örnek olarak kimse Troçki'nin sıkıcı olduğunu söyleyemez: çünkü Troçki hiçbir zaman *sıkıcı* olmamıştır; ne Londra'daki yeni yetmelik, ne yirmili yaşlarında St. Petersburg Sovyeti'nin başı olduğu günlerde, ne de Meksika'da kaktüs toplarken sıkıcıydı o.

Ne ki epik olarak yinelemelidir, o yinelenmelidir; aynı burada toplanan metempsikozlar ve söylenceler gibi (ve, hepimize ait olanlar gibi: Bir ad vermek gerekirse, Kolektif Bilinçdışını'nın temaları gibi). Robin Skelton yineleme düzlemini şöyle belirtir:

Her bir kişi dönüştürmelidir
olanı olana,
yoksa ölecektir.

Bu "anlatılar" toplamında, Ölüm bile ölmez; hatta ölüm bir düş olduğu zaman bile.

Borges'den daha Borgesci olan Lucretius, doğal tarihteki lirik anlatılarının hepsinin şu ya da bu evrende (pek

çoktular!) doğru olduğunu öne sürüyordu. Eğer belirli anlatılar bu kozmosda uygulanabilir değilse, belki de onlar başka yerlerin öykülerine aittirler. Bir evrensel tarihçi olan Borges, çevremizdeki sonsuz evreni sonsuz potansiyelleri olan bir evren olarak görür; onun olumsuz olanakları bile sonsuzdur; hiççilik bile çeşitlidir. Antolojimizde, bir bölümü, *ex ungue leonem*, pençesiyle bir arslanı betimleyerek bilinç evreninin tümünü betimleyen ana pasajlar hizmetimize sunulmuştur. Aslanların pireleri olduğundan, Borges ve Bioy, pençeyi tümlemek ve canavarı daha eksiksiz betimlemek için nesrin bazı pire-yeniklerini de ("Retrospektif") bize sağlamaktadır.

Tarihçilerin en mahiri olan Borges'in anladığı tarih *yalnızca* bir kâbus değildir (Joyce'un kozmolojisindeki gibi, sırf uyanmaya çalıştığımız bir kâbus değil, ama, belki de, düşlemeye hazırlanıyor olduğumuz bir kâbus/mu?); o yeniden yeniden canlanan son derece canlı uykusuzluk epifanilerinin de dizisidir. Bu kâbus öncesi durumlarda, eylem kişileri kendininkilere olduğu gibi başkalarının müziklerine de katılırlar, kendininkinde olduğu gibi başkalarının düşlerinde de ikâmet ederler, kardeşler, antagonistler (ikinci aktörler), bir düş piyangosunun şans fişleri gibi kopyalanırlar. Borges bütün bunda çevrimsel bir hiççilik, yok eden bir yineleme, yinelenen bir suret, bir teşbih olduğundan kuşkulanır.

Borges'in, başka bir yerdeki, Shakespeare'in herkesin toplamı olduğu – ve böylece bir hiç kimse, bir hiç olduğu – buluşu son derece göz alıcıdır. Keats Shakespeare'i, "*Olumsuz Yetiklik*, yani... titizce us ve olgunun peşine düşmeden, kesinsizlikler, gizemler, kuşkular içinde olabilen bir kişi..." olarak selamlar. Borges ise, belki de anlamı yalnızca Shakespeare'i Hamlet ve diğerlerinin bir yaratımı olarak duyumsayan Unamuna gibi İngiliz olmayanlara ya da yok edim *pampasının* kenarındaki yarı-kör bir Arjantinli'ye çok açık olan bir

biçimde, Shakespeare'in bir tarihsel non-sequiturleri kavşağı, bir Hiç kimse ya da daha iyisi, bir Hiç olduğunu öneriyor gibi gözükmektedir. Borges'e uygun diğer buluşlar, İngiltere'de iç savaşa tutuşmuş – biri Kral ve biri tahtta hak iddia eden – iki kardeş tarafından kimliklerinin açıklanılmadan yürütüldüğü bir sözel oyunun ("Kralın Vaadi") epik önemini içlerinde barındırırlar. "Tarihin Utangaçlığı" üzerine denemesinde Borges, "atların ve cesaretin kokusundan daha keskin" lavanta kokusu içindeki "kahramanlık kokusunu" selamlar.

Borges bir kripto-klasiktir.[2] Ve onun klasisizminin gizi (*kruptos*) metinlerdedir, ve kendi içlerinde onlar da, giz olduğu kadar, özlü, veciz, kısa anlamında, kriptiktir. Onun stenografisi, popüler olduğu kadar kişisel, sayısız söylencelerin *özetini* yapma hizmetini görür. Kendi eşsiz görüsünün yorumlaması içinde, klasik olarak birbirini yineleyen antik öykü konularının özetlerini birleştirmek için kendine özgü geçerli bir sinkretizm[3] oluşturur. Antik masalların önceki anlatıcıları, antik konularının "özetçileri," ölümsüz masalları yeniden anlatıyor, konuları yeniden özetliyor olduklarının çok keskin olarak ayırdında gözükmezler. Pek az anlatıcı özetlerle ilgilidir (özgün İspanyolca başlık *breve*, kısa, sözcüğünü içerir: *Cuentos breves*...) Borges, "olağanüstü"yü karşılaştırarak şaşabilelim diye bizim için yeniden üretmeyi doğal bulduğu önceki özetlemelerin bazılarını topluyor.

"Kısa ve olağanüstü masallar" antolojimizde, parçaların çoğu para-Kabbalistik anlamlar ima ettiği oranda masal değildir: Kabbalistik dil kuramı değil, ama bir anahtar parçalar kuramı: Sözcük/Dünya değil, Cümle/Yargı. Kabbalist için olduğu gibi, burada tarih her insanın ruhundaki sembolik bir *yinelemedir*. Mısır göçü bir kez değil, günlüktü: Herke-

---

1 (Lat.) Öncüllerden çıkmayan sonuç; mantıkdışı adım, Ç.n.

2 Gizli klasik, Ç.n.

3 Birbirinden farkı prensiplerin aynı çatı altında birleştirilmesi, Ç.n.

sin kendi Mısır'ından günlük göçü. Tarih süreci geçmişte beklenebilir, önlenebilir. İleriye gidiş ve geriye dönüş bir tek anı oluşturur.

Zorunlu olarak "masallar" da klasiktir: Doğası gereği eninde sonunda popüler olmaları gerekse de, onlar popüler değil, imgelemindeki Buenos Aires'i Paris Dublin Valldemosa, hatta, belki, bir saçma Lourdes olan geleceği görme ustası Arjantinli kâhin tarafından yeniden-düşlenmiş kripto-klasikler, gizli klasiklerdir.

Antolojilerin bir non-sequiturler toplaması olması gerekir. Bu durum onlara bir zayıflık verebilir. Ama uygun bir tutumla, sözcüğün tüm temel anlamları içinde, dünyanın non-sequiturlerinin bir koleksiyonu pek hoş olabilir. "Baylar, Bahar geldi! Bir efsane kurtaralım mı?" Ya da bir sapkınlık? Bütün efsaneler, bütün mezhepler – özellikle de ikonastlar karşı-inançtakilerinin öfkesini onlardan çıkardıktan sonra – kurtarılabilir: Tek kuşku onların önceden kurtarılmuş olduğu, ve bu arada, yalnızca *bizim*, şifreler kadar anlaşılmaz kaldığımızdır.

Bir antolojinin garip bir yinelemeye düşmesi zorunludur. (Burada Arthur Machen tarafından yorumlanan Henry James'in "Kilimdeki Model"inde, "tüm bir raf dolusu kitapta yinelenen bir tema" söz konusudur.)

Ve de antolojide garip bir kopya, çiftlik, hatta ikiyüzlülük bulunur. Borges-Bioy masallar antolojisinde ikiyüzlülük örneği "Her Yerde Hazır ve Nazır"ın iki versiyonunda bulunur. İlk "masal," güneş altında yürürken, onu korumak için tanrılar tarafından atılan sayısız güneşlik kadar kendini çoğaltan ve böylece tanrıları incitmeden her güneşliğin altında yürür gözüken Buddha hakkındadır, ikinci "masal"da, kösnül bir insan-tanrı tarafından sık boğaz edilen bir Hindistan tanrısı 14516 karısını tatmin etmek için *kendisini*, olağanüstü cinsel yeteneğini, 14515 kez çoğaltır ve böylece

diğer tanrının karılarından biriyle zina yapmasını engeller. Uzun mesafeli kimliklendirim-büyüsünün iki örneği Martin Buber'in Hahamlara ilişkin "Kaza" öyküsüyle Çin kaynaklı "Beyaz Nilüfer Tarikatı" öyküdür. Ayrıca bir satranç oyunu Galler'de bir savaşın durumunu tayin ederken, başka bir oyun Madagaskar'da bir savaşın durumunu tayin eder.

Borges'in Büyük Kopyalayıcı'ya – Ayna – olan ilgisi bilinir. Burada bize Aynanın Moralitesi diye adlandırılabilecek ("Nosce Te Ipsum": Kendini Bil) bir masal sunulur. Onda kuşatılmış Hartum'a giren her kişi, deyim uygunsa, Son Yargı şeklinde, kendi yüzünde kendi kendini yargılayabileceği, kendi-görüşünün etik mahkemesi, bir Ayna'nın son mahkemesi önüne getirilir.

Coğrafik olarak, epifaniler ve metaforlar Avrupa, Yakın Doğu, Uzak Doğu, Kuzey ve Güney Amerika'ya aittir; Hıristiyanlara, Yahudilere, Hindulara, Budistlere aittir. (Ölü falcılığına karşın, Zenci olan bir şey yok gibi: Afrika'ya ait tek parça, bir savaşın gidişatının tayin edildiği satranç oyunudur, ama bu da Malaya Madagaskar'ındandır.)

Bize bırakılan zamanız: Ama geçmiş olan zamanız da (*Şimdiki zaman. Geçmiş zaman. Geçen zaman*). Ve tüm gelecek zaman (mı)?

Her günü değiştiriyoruz. Kendi eserlerinde, Borges bize, bir aynaya, aya, bir kapıya, bir kitaba nazaran her anı değiştirdiğimizi gösterdi. Ve, parantez olarak, daima zamanı "uygularız."

Kendisine ait bir parantez içinde, Borges yazar: "(Bir kütüphane düzenlemek, gösterişsiz ve mütevazi bir biçimde, eleştiri sanatı uygulamaktır). " Ve Borges, Bioy'un yardımıyla, bizim için bir yinelemeli parçalar – çoğunu, er ya da geç, yeniden yineleyeceği parçalar kütüphanesi düzenleyerek kendi "eleştirisini" bize sunuyor.

Palma de Mallorca, 1971 ANTHONY KERRIGAN

Ön Not

Yazının sunmak zorunda olduğu birçok hazdan biri anlatınınkidir. Bu kitap, *türün* bazı örneklerini okuyucunun önüne koymaya çalışacak: Bazıları düşsel, bazıları tarihsel olaylar. Amacımız için, Doğu'nun kadim ve cömert kaynaklarını da ihmal etmeden, çeşitli uluslar ve çeşitli çağlara ait metinleri sıkı bir sorgudan geçirdik. Kısa olmaları şartıyla, anekdotlar, meseller ve anlatıların hepsini buyur ettik.

Anlatının özü – böyle düşünmeye cüret ediyoruz – bu parçalarda bulunacaktır; gerisi epizodik örnekler, psikolojik analiz, zamanlı ya da zamansız sözel süstür. Ey okuyucu, biz, bu sayfaların bizi eğlendirdiği gibi seni de eğlendireceğine inanıyoruz.

JORGE LUIS BORGES
ADOLFO BIOY CASARES

OLAĞANÜSTÜ MASALLAR

Ölüm Hükmü

O GECE, İmparator düşünde, saraydan çıkarak en seçkin ağaçlarla donatılmış bahçenin karanlığında dolaştığını gördü. Birden bir şey ayaklarına kapanıp himmet diledi. İmparator konuşmasına müsaade edince, niyazkâr, bir ejder olduğunu belirtip, yıldızların kendisine ertesi gün, gece çökmeden, İmparator'un Bakanı Wei Cheng tarafından başının kesileceğini bildirdiklerini sözlerine ekledi. Düşte, İmparator onu koruyacağına yemin etti.

Uyanınca, İmparator Wei Cheng'i istedi. Kendisine Wei Cheng'in sarayda olmadığı söylendi. İmparator Bakan'ı hemen saraya çağırttı, ve ejderi öldürmesine mani olmak için bütün gün meşgul etti; akşam çökerken de ona bir el satranç oynamayı önerdi. Oyun zorlu ve uzun geçti: Bakan yorgun düştü ve uyuyakaldı.

Bir gökgürültüsü yeri salladı. Peşinden iki yüzbaşı ortaya çıktı: Kanlar içinde devasa bir ejder başı taşıyorlardı. Kanlı başı İmparator'un ayaklarının dibine fırlattılar ve bağırdılar: "Gökten düştü!"

Bu sırada uyanan Wei Cheng hayretler içinde başa baktı ve şu tespiti yaptı: "Ne tuhaf! Düşümde böyle bir ejder öldürüyordum."

Wu Ch'eng-en (yaklaşık 1505-1580)

Esrarengiz Kurtarıcı

BÜTÜN ogrelerin* Seylan'da ikâmet ettiği ve tüm canlarının bir tek limonda toplandığı pek iyi bilinir. Bir kör adam bu limonu dilimler ve bütün ogreler ölür.

Hintli Antikacı, I'den (1872)

* Peri masallarında insan yiyen dev, Ç.n.

Ogrelerin Yok Edilmesi

BÜTÜN bir ogre kabilesinin canı iki arı içinde toplanmış olabilir. Bu sır, ogresinin ölümsüz olmayabileceğinden endişeleniyormuş numarası yapan esir bir prensese bir ogre tarafından açıklanmıştır. Ogresi, prensesi yatıştırmak için, "Biz ogreler ölmeyiz," dedi ona. "Ölümsüz değiliz, ama ölümümüz hiçbir insanın tahmin edemeyeceği bir sırra bağlı. Daha fazla canını sıkmaman için bu sırrı sana açıklayacağım. Bak şurada bir gölcük var: En derin kısmı olan ortasında ve suyun dibinde, üstünde iki arının oturduğu camdan bir sütun bulunuyor. Eğer biri suyun altına inerek bu iki arıyı karaya çıkarır ve serbest bırakırsa, biz, bütün ogreler, ölürüz. Ama bu sırrı kim tahmin edebilirki? Kaygılanmana hiç gerek yok, beni ölümsüz kabul edebilirsin."

Prenses, bu sırrı kahramana açıkladı. Sonra kahraman, arıları serbest bıraktı ve bütün ogreler, her biri kendi sarayında olmak üzere, öldü.

Bengal Halk Masalları'ndan (Londra,1883)
Lal Behari Day

Cecilia'nın Öyküsü

MARS BAŞPAPAZI Lucius Flaccus'un şu öyküyü anlattığını işittim: Metellus'un kızı Cecilia, kız kardeşinin kızını evlendirmek istiyordu; iki kadın, kadim geleneklere uygun olarak, birtakım kehanetler bulma umuduyla bir tapınağa çekildiler. Kız ayakta duruyor, Cecilia ise oturuyordu; uzun bir süre tek bir söz bile işitilmeden geçti. Yeğen yorgun düştü ve Cecilia'ya, "Biraz oturmama izin verir misin?" dedi. "Elbette canım," dedi Cecilia, "Lütfen benim yerime geç."

Bu sözler kehaneti tayin etti; Cecilia bir süre sonra öldü ve yeğen onun dul eşiyle evlendi.

Cicero, *De divinatione*, I, 46

Karşılaşma

CH'IENNIANG, Hunan eyaletinde devlet memuru olan Chang Yi'nin kızıydı. Kızın, Wang Chu adında, zeki ve yakışıklı bir kuzeni vardı. İki kuzen birlikte büyümüşler ve, çocuğu çok seven ve takdir eden Chang Yi, Wang Chu'yu damadı olarak kabul edeceğini söylemişti. İki genç bu sözü duydu ve zihinlerine kazıdı; kız ailenin tek çocuğuydu ve bütün zamanını kuzeniyle birlikte geçiriyordu; sevgileri günden güne büyüdü. Ve çocukluktan çıkma vakitleri geldiğinde ilişkileri aşka dönüştü. Ne yazık ki, etrafta bunu fark etmeyen tek kişi kızın babası Chang Yi idi. Bir gün genç bir memur, kızıyla evlenmek için Chang Yi'den izin istedi. Önceki sözünü unutmuş olan ya da artık sözünü önemsemeyen baba bu evliliğe rıza gösterdi. Ch'ienniang aşkı ve evlatlık görevleri arasında bocalayarak ölümcül bir kedere gömüldü; genç adamsa öylesine büyük bir çaresizlik içinde kaldı ki sevgilisinin başka bir erkekle evlenmesini seyretmektense memleketini terk etmeye karar erdi. Bir yığın bahane uydurarak amcasına başkente gitmesi gerektiğini söyledi. Amcası onu caydıramayınca, biraz para ve hediye verdikten sonra onun için bir veda yemeği verdi. Şölen çaresiz haldeki Wang Chu'nun acısını ateşledi ve onun umutsuz bir aşk ilişkisine bel bağlamaktansa bu diyardan çekip gitme kararını pekiştirdi.

Genç adam bir öğleden sonra yardımcısıyla birlikte denize açıldı; gece çöktüğünde sadece birkaç mil yol almışlardı. Biraz dinlenmek için yardımcısına tekneyi bağlamasını emretti. Fakat Wang Chu bir türlü uyuyamadı, gece yarısına doğru yaklaşan ayak seslerini işitti. Kalktı ve karanlığa doğru seslendi: "Kimdir o, gecenin bu vaktinde gelen?" Bir kadın sesi,

"Benim, Ch'ienniang," diye karşılık verdi. Şaşkın ama sevinçten çılgına dönmüş Wang Chu kızı tekneye aldı. Kız, tüm hayatı boyunca onun karısı olmayı beklediğini; bu umutla yaşadığını, babasının adil davranmadığını ve ayrılmalarına dayanamadığını anlattı. Ayrıca, Wang Chu'nun, yaban ellerde tek başına kalmanın verdiği acıyla intihar edebileceğinden korkmuş olduğunu da belirtti. Böylece, genel hoşnutsuzluğu ve anne babasının gazabını göze almış ve nereye giderse gitsin onun peşinden gelmeye karar vermişti. Yeniden birleşen çift mutluluktan uçarak Szechwan'a doğru yollarına devam ettiler.

Mutluluk dolu beş yıl geçti; genç kadın Wang Chu'ya iki çocuk verdi. Ama, mutluluklarını gölgeleyen tek şey, yıllardır ailesinden hiç haber alamayan ve her geçen gün babasını daha fazla düşünmeye başlayan Ch'ienniang'ın üzüntüsüydü. Genç kadın, anne babasının hâlâ hayatta olup olmadıklarını bile bilmiyordu; ve sonunda, bir gece içini kemiren kaygıları kocasına açtı. Ne de olsa ailenin tek kızıydı ve büyüklerine saygısızlık etmiş olduğu için derin bir acı duyuyordu. "İyi bir evlat yüreği taşıyorsun ve duygularını anlıyorum," dedi Wang Chu. "Aradan beş koca yıl geçti, sanırım artık bize kızgın değillerdir. Haydi hazırlan da memleketimize dönelim." Ch'ienniang çok sevindi ve yolculuk için çocuklarıyla birlikte hazırlandı.

Tekne memleketlerine vardığında, Wang Chu Ch'ienniang'a, "Anne babanı nasıl bir ruh durumu içinde bulacağımızı bilemeyiz," dedi, "En iyisi ben önden gidip duruma bir göz atayım." Evi gördüğünde, genç adam, yüreğinin yerinden fırlayacakmış gibi attığını hissetti. Wang Chu kayınpederini gördü, onun önünde saygıyla diz çöküp affını diledi. Chang Yi şaşkın gözlerle onu süzdükten sonra, "Sen neden söz ediyorsun?" dedi. "Ch'ienniang geçen beş yıldır koma halinde yatakta yatıyor. Ve bir kez bile ayağa kalkmadı."

"Size anlattıklarımın hepsi gerçek," dedi Wang Chu. "Ch'ienniang çok iyi ve teknede bekliyor."

Chang Yi ne düşüneceğini bilemedi ve kızını görmeleri için iki nedimeyi yolladı. Nedimeler onu gözleri ışıl ışıl, en güzel giysileri içinde teknede beklerken buldular; Ch'ienniang onlardan anne ve babasına en derin sevgilerini iletmelerini istedi. Hayretten nerdeyse küçük dillerini yutacak gibi olan nedimeler eve dönüp gördüklerini anlattılar; duyduklarıyla Chang Yi'nin aklı iyice karışmıştı. Bu sırada hasta kız haberleri işitmişti. O anda hastalığında iyileşme belirtileri gözükmeye başladı. Gözlerinde yeni bir ışık belirdi. Yatağından kalktı ve aynasının önünde giyindi. Gülümseyerek ama tek bir kelime etmeden tekneye doğru yürümeye başladı. Aynı anda, teknedeki kız eve doğru yürüdü. İki kız nehir kenarında buluştular, birbirlerine sarıldılar ve iki vücut birleşti; ve böylece, eskiden olduğu gibi güzel, sıhhatli ve gençlik dolu tek bir Ch'ienniang ortaya çıktı. Anne babası bu duruma çok sevindiler, ama söylentilere mahal vermemek için, uşaklara dillerini sıkı tutmalarını tenbih etmeyi de ihmal etmediler.

Wang Chu ile Ch'ienniang birlikte kırk yılı aşkın mutlu bir hayat sürdüler.

T'ang Hanedanlığı'ndan bir masal (M. S. 618-906)

Memnun Etmek Zor

KARDAN hastalandı. Amcası sordu:
"Ne yemek istersin?"
"İki kuzu kellesi"
"Hiç yok."
"Öyleyse, bir kuzunun iki kellesini."
"O da yok."
"O zaman hiçbir şey istemiyorum."

İbn Abd Rabbith, *Kitab al-idg el ferid*, III

Nathaniel Hawthorne'un Defterlerinden Dağınık Temalar

UYANIK ve dünya işleriyle uğraşırken, biri hakkında son derece olumlu şeyler düşünmekte ve ona ziyadesiyle itimat etmekte olan, ama, bu arkadaşını en kanlı düşmanı olarak gördüğü düşlerle başı dertte bir kişi. Sonunda düşteki karakterin hakiki karakter olduğu ortaya çıkar. Bu şöyle açıklanabilir— ruhun içgüdüsel algılaması.

Bir adamın bir kalabalığın ortasındaki durumu, ama tamamen bir başkasının, yaşamın ve her şeyin denetiminde olarak; sanki ikisi de en derin yalnızlık içindeymişçesine.

Kudretli bir adam, kendisine ahlaki olarak bağlı bir kişiye yapması için bir iş buyurmakta. Ve emreden kişi aniden ölmekte, emredilen, ömrünün arta kalanında, bu işi yapmaya devam etmekte.

Zengin bir adam, konağını vasiyetle fakir bir çifte bırakır. Çift oraya taşınır ve orada, işten çıkarılması vasiyetle yasaklanmış bir uşakla karşılaşır. Bu adam başlarına bela olur; ve sonunda, onun mülkün eski sahibi olduğu ortaya çıkar.

Bir olayın olmasını beklemekte ve bu olayda rol alacak iki başaktörün yolunu gözlemekte olan iki kişi, olayın o anda geçiyor olduğunu fark etmekte ve kendilerini olayın iki aktörü olarak bulmakta.

Bir kişi bir masal yazıyor ve masalın onun niyetlerinin dışında kendi kendini biçimlediğini, karakterlerin onun düşündüğünün aksine hareket ettiğini, öngörülmemiş olayların olduğunu fark eder; ve önüne geçmek için boşu boşuna çabalayıp durduğu bir katastrof başlar. Bu onun yazgısını önceden haber veriyordu – yazar kendini masalın kişilerinden biri yaptı.

Nathaniel Hawthorne, *Defterler* (1868)

Chuang Tzu'nun Düşü

CHUANG TZU düşünde bir kelebek olduğunu gördü, ama uyandığında, düşünde kendini bir kelebek olarak gören bir insan mı, yoksa düşünde kendini bir insan olarak gören bir kelebek mi, olduğunu bilemedi.

Chuang Tzu'dan (1889)
Herbert Alen Giles

Saklanmış Geyik

CHENG'li bir oduncu bir koruda ürkmüş bir geyiğe rastladı ve onu öldürdü. Sonra da başkalarının bulmasını önlemek için üstünü yapraklar ve dallarla örterek onu ormana gömdü. Ancak kısa bir süre sonra geyiği sakladığı yeri unuttu ve her şeyi düşlemiş olduğunu düşündü. Öyküyü herkese sanki bir düşmüş gibi anlattı. Dinleyicileri arasından bir adam saklanmış geyiği aramaya gitti ve onu buldu. Adam geyiği evine taşıdı ve olup biteni karısına anlattı:

"Bir oduncu bir geyik öldürdüğünü düşlemiş, ve sonra onu sakladığı yeri unutmuş; ben onu buldum. Şu oduncu gerçekten yaman bir düşçü."

"Kimbilir, belki de, sen bir geyik öldürmüş olan bir oduncu gördüğünü düşledin," dedi karısı. "Böyle bir oduncunun bulunduğuna gerçekten inanıyor musun? Ama, yine de, gözümüzün önünde bir geyik durduğuna göre, düşün gerçek olmalı."

"Geyiği bir düş sayesinde bulduğumu farz etsek bile," diye gürledi koca, "ikimizden hangisinin düş gördüğünü bulmak için canımızı sıkmanın ne anlamı var?"

Oduncu o gece evine döndü; aklı hâlâ geyikteydi; o gece gerçekten düş gördü; düşünde geyiği sakladığı yeri ve onu bulan adamı gördü. Şafakla birlikte diğer adamın evine gitti ve geyiği orada buldu. İki adam sert bir ağız dalaşına giriştiler ve sonunda geyik davasını karara bağlamak bir yargıca düştü. Yargıç oduncuya döndü:

"Sen bir geyiği gerçekten öldürdün ve bunun bir düş olduğunu düşündün. Sonra gerçekten düş gördün ve onun gerçek olduğunu düşündün. Diğer adam geyiği buldu ve bu

yüzden seninle tartışıyor, ama karısı onun başka birinin öldürmüş olduğu bir geyiği bulduğunu düşlediğini düşünüyor. Kısaca, hiç kimse geyik öldürmedi. Ama, önümüzde bir geyik durmakta olduğu için, en iyi çözüm onu ikinizin arasında bölüştürmek."

Dava, Cheng Kralı'nın kulağına kadar gitti ve Cheng Kralı şöyle dedi:

"Yargıca gelince, acaba o bir geyiği böldüğünü düşlemiyor mu?"

Liehtse (yak. M.S. 300)

Brahmanlar ve Aslan

BİR kasabada birbirleriyle arkadaş dört Brahman yaşıyordu. Onların üçü insanların bilebileceklerinin sınırına erişmişlerse de günlük yaşam bilgeliğinden yoksundular. Dördüncü ise bilgiye boş vermişti; sahip olduğu tek şey günlük yaşam bilgeliğiydi. Bir gün bir araya geldiler ve birbirlerine sordular: "Şayet seyahat etmeyecek, kralların iltifatlarına mazhar olmayacak, para kazanmayacaksak, bu doğal yetenek ve becerilerimiz neye yarayacak?" Sonunda, öncelikle yapmaları gerekenin yola çıkmak olduğuna karar verdiler.

Ancak biraz ilerlemişlerdi ki aralarında en yaşlı olan konuşmaya başladı.

"İçimizden biri, dördüncümüz, yalnızca günlük yaşam bilgeliğine sahip olan bir alıktır. Bilgi olmadan, sırf günlük yaşam bilgeliğiyle, kralların lütufları kazanılamaz. Bu yüzden ben derim ki, kazandıklarımızı onunla paylaşmayalım. Bırakalım onu eve dönsün."

İkinci sözü aldı:

"Benim zeki kardeşim, ne yazık ki, gerçek bilgelikten nasibini almamışsın. Eve geri dön."

Üçüncü sözü aldı:

"Bu kabul edilebilecek bir şey değil. Çocukluktan beri birlikte oynuyoruz. Gel, soylu dostum. Sen de kazandıklarımızdan bir pay alacaksın."

Yola devam ettiler ve bir ormanda, aslan kemiklerine rastladılar. İçlerinden biri konuştu:

"Bilgimizi sınamak için güzel bir fırsat. Haydi hep birlikte şu ölü hayvanı yaşama döndürelim."

Birinci sözü aldı:

"Ben kemikleri toplayıp iskelet oluşturmayı biliyorum."

İkinci sözü aldı:

"Ben deri, et ve kan sağlayabilirim."

Üçüncü sözü aldı:

"Ben ona nasıl can verileceğini biliyorum."

Birinci iskeleti topladı; ikinci deri, et ve kan sağladı. Üçüncü tam yaratığa can verecekken, günlük yaşam bilgesi konuştu:

"Bu bir aslan. Eğer onu canlandırırsanız, ilk yapacağı şey bizi öldürmek olacaktır."

"Çok bönsün," dedi diğeri, "bilginin yaratabileceği yapıtları asla engellemem."

"Öyleyse," dedi günlük yaşam bilgesi, "ben şu ağaca tırmanana dek bekle."

O ağaca çıktığında ötekiler aslanı canlandırdılar. Aslan ayağa kalkıp üçünü de öldürdü. Günlük yaşam bilgesi aslan gidene dek bekledikten sonra ağaçtan inip eve döndü.

Pancharatantra (M.S. ikinci yüzyıl)

Bir Golem*

DİNİ BÜTÜN insanlar bir dünya yaratmak isteseler, bunu gerçekleştirebilirler. Talmud âlimi Rava, Tanrı'nın ağza alınamaz adlarını oluşturan harfleri çeşitli şekillerde birleştirerek bir insan yaratmayı başardı ve onu Haham Zera'ya gönderdi. Haham yaratığa bir şeyler söyledi, ancak ondan hiçbir karşılık alamayınca, "Sen sihirden yaratıldın; tozdan geldin toza dön," dedi.

İki âlim, Haham Hanina ve Haham Oshaia, her Sebt arifesini, *Sefer Yetsirah*, "Yaratılış Kitabı"nı inceleyerek geçirirlerdi; bundan yola çıkarak üç yaşında bir buzağı yarattılar ve sonra ondan yiyecek olarak istifade ettiler.

Sanhedrin, 65, b.

---

* J. L. Borges, *Düşsel Varlıklar Kitabı*, Çev. Bora Komçez, Mitos Yayınları, s. 85-87. Ayrıntılı bilgi için aynı kitaba bakınız, Ç.n.

Üstadın Dönüşü

ÇOCUKLUĞUNUN ilk günlerinden itibaren, Migyur – buydu onun adı – daima *olması gereken yerde olmadığını* hissetmişti. Hem ailesinin içinde hem de köyünde kendini hep bir yabancı olarak görmüştü. Düşlerinde, Ngari'ye uygun düşmeyen sahneler görüyordu: Issız kumluklar, yuvarlak keçe çadırlar, dağda bir manastır; uyanık olduğu zamanlarda ise, aynı imgeler gerçekliği bulanıklaştırıyor, örtüyordu.

On dokuzuna geldiğinde bu suretlere tekabül eden gerçeklikle karşılaşma arzusuyla köyünü terk etti. Avare, dilenci, işçi, bazen de hırsız oldu. Sonunda bir gün sınırın yakınındaki o hana vardı.

Evi, yorgun Moğol kervanını, avludaki develeri gördü. Eşiği geçti ve kendini kervana hükmeden kadim keşişin önünde buldu. O anda birbirlerini tanıdılar: Genç avare kendini kadim bir lama ve lamayı, çok yıllar önce keşişin onun çömezi olduğu zamanki keşiş olarak gördü; keşiş ise, çocukta, ölmüş üstadını görüp tanıdı. Birlikte Tibet mabetlerine yapmış oldukları yolculukları ve dağ manastırına dönüşlerini andılar. Koyu bir sohbete dalıp geçmişi yad ettiler; konuşmalarını ayrıntılarla süslemek için birbirleriyle yarıştılar.

Moğolların yolculuklarının amacı manastırlarına yeni bir efendi bulmaktı. Eski efendi öleli yirmi yıl olmuştu ve bu zaman boyunca onun re-enkarnasyonu için boşu boşuna beklemişlerdi.

Gün ağarırken, kervan yavaş adımlarla yola koyuldu. Migyur ıssız kumluklara, yuvarlak çadırlara ve önceki enkarnasyonunda bulunduğu dağ manastırına dönüyordu.

Alexandra David-Neel, *Tibet'te Sihir ve Sır* **(1929)**

Öfkelenme Korkusu

KATILDIĞI savaşların birinde, Ali hasmını devirdi ve başını kesmek için boğrüne çöktü. Bu sırada adam yüzüne tükürdü. Ali ayağa kalktı ve adamın gitmesine izin verdi. Kendisine, "Neden böyle bir şey yaptın ya Ali," diye soranlara Ali şu karşılığı verdi:

"Yüzüme tükürdüğünde onu öfkeye kapılarak öldürmekten korktum. Çünkü ben, düşmanlarımı yalnızca Allah'ın nezdinde safken öldürmek isterim."

Ahmed el-Kalyubi, *Nanadir*

Andromeda

EJDER, Perseus onun üstüne çöktüğü sabahkinden daha sağlıklı ve keyifli değildi asla. Andromeda'nın Perseus'a, ne kadar göz alıcı göründüğünü söylediği anlatılır. O her zamanki zindeliğiyle kalkmış, vs. Bunu Ballard'a söylediğimde... keşke şairler soyunda öyle olmuş olsaydı dedi. Ona baktım ve benim de "şairler"den olduğumu söyledim.

Samuel Butler, *Defterler*
(Londra, 1951)

Düş

MURRAY bir düşün düşünü gördü.

Hem psikoloji hem bilim, iş "Ölümün ikiz kardeşi, uyku"nun diyarında dolaşan cismani olmayan benlerin garip maceralarını açıklamaya geldiğinde körlemesine ilerler. Bu öykü, konuyu aydınlığa kavuşturmaya girişmeyecek; aslında o Murray'in düşünün tutanağından daha fazla bir şey değil. Bu garip, uyanık uykunun en muammalı safhalarından biri, aylar, hatta yıllarca sürmüş gibi gözüken düşlerin birkaç saniye ya da dakika içinde vuku bulmasıdır.

Murray, idam mahkûmları bölümündeki hücresinde bekliyordu. Koridordaki tavan lambasının ışığı masasının üzerinde parlıyordu. Murray'ın yolunu bir zarfla kapattığı bir karınca, beyaz bir kâğıt parçasının üstünde bir o yana bir bu yana çılgınca gidip geliyordu. Elektrikli sandalyeyle gerçekleştirilecek idam akşam saat sekizdeydi. Murray böceklerin en akıllısının soytarılıklarına gülümsedi.

Bu bölümde yedi idam mahkûmu daha vardı. Buraya geldiğinden beri Murray üç kişinin yazgılarına götürülüşünü görmüştü; biri, kapana yakalanmış bir kurt gibi çılgına dönmüştü; diğeri, yalancı bir sofulukla Tanrı'ya ipe sapa gelmez adaklarda bulunarak çıldırmaktan beter olmuştu; üçüncüye gelince, öylesine göçmüş ve cılız düşmüştü ki kayışla bir tahtaya bağlanmıştı. Murray, cezasını karşılarken yüreğinin, ayaklarının ve yüzünün nasıl bir durumda olacağını merak ediyordu; infaz bu akşamdı. "Saat sekiz civarı olmalı," diye düşündü.

İki sıra olan hücrelerden Murray'ınkinin karşısında, nişanlısını ve kendisini tutuklamaya gelen iki polisi katleden Sicilyalı Bonifacio'nun kafesi bulunuyordu. Murray onunla

uzun saatler dama oynamıştı; birbirlerini göremeyen hasımlar her hamleleri için koridorun bir ucundan diğer ucuna sesleniyorlardı.

Bonifacio kulakları sağır eden sesiyle bağırdı:

"Hey, Maestro Murray; kendini nas'ıl hissediyosun, ha? İyi misin?"

"İyiyim, Bonifacio," dedi Murray sakince. Aynı anda karıncanın zarfın üstüne çıkmasına izin verdi ve sonra onu yavaşça taş zemine fırlattı.

"Bu çok iyi, Maestro Murray. Bizim gibi insanlar, bir erkek gibi ölmeli. Benim sıram gelcek hafta. Son dama oynunda seni yendiğimi unutma Maestro Murray. Kim bilir, bir zaman gelir bi daha oynarız ha, ne dersin? Belki de, bizi göndercekleri yerde dama oynarken gırtlağımızı paralarcasına bağırmak zorunda kalcaz."

Bonifacio'nun gök gürlemesini andıran kahkahasıyla takviye edilmiş acımasız felsefesi, Murray'ın uyuşmuş yüreğini ürpertmekten ziyade ısıttı. Ama, Bonifacio gelecek haftaya kadar yaşamak zorundaydı.

Hücre sakinleri, koridorun sonundaki kapının açıldığını haber veren çelik sürgünün, pek iyi bildikleri gürültülü sesini işittiler. Üç adam Murray'ın hücresine gelip kiliti açtılar. Adamlardan ikisi gardiyandı; diğeri "Len" idi – ama hayır, o eski günlerdeydi; şimdi Muhterem Leonard Winston, yani yalınayaklık günlerinden bir dost ve yakın.

Murray'ın elini kısa, ama güçlü bir şekilde kavradı, ve "Hapishane papazı yerine beni göndermelerini sağladım," dedi. Sol elinde, işaret parmağıyla bir sayfasını ayırdığı küçük bir İncil tutuyordu.

Murray hafifçe gülümsedi ve küçük masasındaki birkaç kitapla kalemliği itinayla düzeltti. Bir şeyler söyleyecekti, ama aklına, duruma uygun düşecek hiçbir söz gelmedi.

Mahkûmlar, seksen ayak uzunluğunda yirmisekiz ayak

genişliğinde olan bu hücreevini Limbo Geçidi* diye adlandırmışlardı. Limbo Geçidi'nin iri yarı, hoyrat ve müşfik bir adam olan daimi gardiyanı cebinden yarım litrelik bir viski şişesi çıkardı ve onu Murray'a takdim etti:

"Bu adet olmuş bir şey, bir bakıma içenlere destek oluyor. Ayrıca, alışkanlık yapma gibi tehlikesi de yok."

Murray şişeyi dibine kadar içti.

"Yetişir evlat!" dedi gardiyan. "Sinirlerini yatıştırmak için yalnızca birazcık alman yeter, o zaman her şey bir ipek kadar pürüzsüz olur."

Koridora adım attıklarında yedi hükümlünün yedisi de onların nereye gittiğini biliyorlardı. Limbo Geçidi dünyanın dışında bir dünyadır; ama, bu dünya, beş duyunun bir ya da daha fazlasından yoksun bırakıldığında, bu eksikliği telafi edecek bir başka duyu edinmeyi öğrenmiştir. Her biri saatin yaklaşık sekiz olduğunu ve Murray'ın sekiz sandalyesine gittiğini biliyorlardı. Aynı zamanda, birçok Limbo Geçidi'nde bir suçlu aristokrasisi de vardır. İlkel coşkular ve kavga ateşiyle harekete geçerek düşmanının ya da takipçisinin hakkından gelen, onları açıkta öldüren kişiler iki ayaklı sıçanları, örümcekleri ve yılanları küçük görürler.

Bu yüzden, iki gardiyanın arasında koridoru geçmekte olan Murray'e yedi ölüm mahkûmundan yalnızca üçü veda laflarını ilettiler – Bonifacio; hapisten kaçmaya çalışırken bir gardiyanı öldürmüş olan Marvin; ve ellerini kaldır buyruğuna uymayan ekspres kuryesini katletmiş olan tren soyguncusu Bassett. Geri kalan dört mahkûm haset içinde hücrelerinde sessiz kaldılar; kuşkusuz, yasaya karşı daha az pitoresk karşı çıkışlarının anısının verdiği acıdan daha çok, Limbo Geçidi toplumunda yaşadıkları toplumsal afarozun verdiği acıyla sessizliğe mahkûmdular.

* Limbo: Vaftiz edilmeden ölen çocuklarla İsa'dan önce yaşamış olanların ruhlarının bulunduğu yer, Ç.n.

Murray kendi sakinliğine ve neredeyse tamamen kayıtsız oluşuna şaştı. İnfaz odasında hapishane görevlileri, gazete muhabirleri ve seyircilerden oluşan yirmi kişi vardı ve . . .

"Düş," bu noktada, cümlenin tam ortasında, O. Henry'nin ölümüyle kesildi. Ancak biz sonunu biliyoruz: Sevgilisini öldürmekle suçlanan ve hüküm giyen Murray yazgısını tarifsiz bir kayıtsızlıkla karşılar. Elektrikli sandalyeye götürülüp bağlanır. Birden, ölüm odası, seyirciler, infaz hazırlıkları bütünüyle gerçekdışı gözükür. Ona korkunç bir hataya kurban gidiyormuş gibi gelir. Bu sandalyeye neden bağlandı? Ne yaptı? Ne suç işledi? Uyanır: Karısı ve çocukları yanındadır. Cinayetin, duruşmanın, ölüm cezasının, elektrikli sandalyenin bütünüyle bir düş olduğunu fark eder. Hâlâ titrerken, karısını alnından öper. O anda elektrik verilir.

İnfaz Murray'ın düşünü keser.

O. Henry

Kralın Vaadi

TOSTIG – Godwin'in oğlu, İngiltere'nin Sakson kralı Harold'un erkek kardeşi – iktidara göz dikti ve Norveç Kralı Harald Sigurdson ile güç birliği yaptı. (Norveç kralı daha önce Bizans ve Afrika'da ordulara kumandanlık yapmıştır; lakabı Landöda, yani Memleket Yıkıcı, idi; aynı zamanda ünlü bir şairdi.) Tostig ve Harald bir Norveç ordusunun başında İngiltere'nin doğu sahillerine ayak bastılar ve Jorvik (York) kalesini teslime zorladılar. Jorvik'in güneyinde Saksonya ordusuyla karşılaştılar. Yirmi şövalye, işgalcilerin saflarına yaklaştılar; savaşçılar gibi atlar da zırhlıydı. Şövalyelerden biri bağırdı:

"Kont Tostig orada mı?"

"Burada olduğunu inkâr edemem," diye karşılık verdi Kont.

"Eğer gerçekten Tostig isen," dedi şövalye, "Sana, kardeşinin affını, dostluğunu ve de krallığının üçte birini sunmaya hazır olduğunu söylemeye geliyorum."

"Eğer kabul edersem," dedi Tostig, "Kral, Harald Sigurdsson'a ne verecek?"

"Kral onu da unutmadı," diye yanıtladı şövalye. "Ona altı ayak İngiliz toprağı verecek; o çok uzun olduğu için bir ayak da fazladan verecek."

"Öyleyse, Kralına söyle," dedi Tostig, "ölene kadar savaşacağız."

Şövalyeler geri çekildi. Harald Sigurdsson düşünceli bir ifadeyle sordu:

"Böylesine güzel konuşan bu adam kimdi?"

"Godwin'in oğlu Harold idi."

Güneş batmadan Norveç ordusu yok edildi. Harald Sigurdsson savaşta katledildi; Kont'un akıbeti de aynı oldu.

Hemskringla, 91-92

Esirin Andı

CİN, kendisini sarı bakırdan yapılmış küpten kurtaran balıkçıya anlatır:

"Bil ki ben asi bir cinim ve ben Davud'un oğlu Süleyman'a başkaldırdım. Yenildim. Davud'un oğlu Süleyman, Tanrı'ya imana çağırdı beni, ama ben reddettim. Kral beni bu küpe kapattı ve onun ağzını Yüceler Yücesi'nin adıyla mühürledi. Sonra, sadık cinlerine küpü okyanusun ortasına atmalarını buyurdu. İçimden, "Kim beni kurtarırsa onu sonsuza dek zengin yapacağım," dedim. Ama tam bir yüzyıl geçti, kimse beni kurtarmadı. O zaman kendi kendime, "Kim beni kurtarırsa ona yeryüzünün tüm sihir sanatlarını açıklayacağım," dedim. Ama dörtyüz yıl geçtiği halde ben hâlâ denizin dibindeydim. O zaman dedim ki: "Kim beni kurtarırsa onun üç dileğini yerine getireceğim." Ama dokuzyüz yıl geçti. O zaman, çaresizlik içinde Yüceler Yücesi'nin adı üzerine yemin ettim: "Kim beni kurtarırsa, onu katledeceğim. Ölmeye hazırlan bakalım, ey kurtarıcım!"

Binbir Gece Masalları
Üçüncü Gece

Nosce Te Ipsum*

MEHDİ ve aşireti, General Gordon tarafından savunulan Hartum'u kuşatıyordu. Düşmanlardan birkaçı savunma hatlarını geçti ve kuşatma altındaki kente girdi. Gordon onları tek tek ele geçirdi ve her birine kendilerini görebilecekleri bir ayna gösterdi. Herkesin ölmeden önce kendi yüzünün nasıl olduğunu bilmesi gerektiğini düşünüyordu.

Fergus Nicholson, *Antologia de espejos*

* Kendini bil, Ç.n.

Sezgisel Olan

ENDÜLÜS'ün göbeğinde, deyim uygunsa, böbreğinde, bir tıp okulunun bulunduğu söylenir. Üstad sordu:

"Pepe, evladım, bu hastanın durumu ne?"

"Anlayabildiğim kadarıyla," dedi talebe, "göğsü ile sırtı arasında bir ağrı var ve bu onun yuvasını yapmış."

"Neden böyle diyorsun, benim edepsiz evladım?"

"Üstad, çünkü içimden böyle geliyor."

Alfonso Reyes, *El deslinde* (1944)

Süpermeni Nasıl Buldum

MR. BERNARD SHAW ve diğer modern yazarların okurları Süpermen'in bulunduğu haberiyle ilgilenebilirler. Ben buldum onu; Güney Croydon'da yaşıyor. Başarım, tamamıyla yanlış bir kokuyu izleyen ve şimdi yaratığı Blackpool'da arıyor olan Mr. Shaw'a büyük bir darbe olacak; Mr. Wells'in onu özel bir laboratuvarda gazlardan üretme fikrine gelince hep bunun başarısızlığa mahkûm olduğunu düşünmüşümdür. Mr. Wells'i temin ederim ki, Croydondaki Süpermen tamamen olağan biçimde doğmuştur, tamamen olağandışı olduğu kuşku götürmese de.

Ayrıca anne ve babası, dünyaya bahşettikleri bu harika varlığı hak etmiyorlar değildi doğrusu. Lady Hypatia Smythe-Browne (şimdi Lady Hypatia Hegg) adı, görkemli toplumsal hizmetler yaptığı Doğu Yakası'nda asla unutulmayacaktır. Onun bıkıp usanmadan yinelediği, "Çocukları kurtarın!" çığlığı, çocukların kabaca boyanmış oyuncaklarla oynamalarına izin verilmesinin, onların görme yeteneklerinin zalimce ihmal edildiği gerçeğine parmak basıyordu. Mor ve parlak kırmızıya bakmalarına izin verilen çocukların ileriki yaşlarında çoğunlukla görme bozukluğu çektiğini kanıtlamak için karşı çıkılamaz istatistikler alıntılıyordu; Daldaki Maymun salgının Hoxton'dan neredeyse tamamen silinmesi, onun bitip tükenmez cihadları sayesinde oldu. Kendini toplumun hizmetine adamış biri olarak, bıkıp usanmadan sokakları arşınlıyor ve onun şefkati karşısında çoğunlukla göz yaşlarına boğulan yoksul çocukların hepsinin oyuncaklarını alıyordu. Hayırlı hizmetleri, kısmen Zerdüşt inancına duyduğu yeni ilgi, kısmen de vahşi bir şemsiye darbesi yüzünden kesildi. Bu ceza, bir sefahatten bakımsız dairesine döndüğünde, Lady

Hypatia'yı yatak odasında, en azını söylersek, aklı yüceltmesi olanak dışı taklit bir yağlıboya tabloyu indirirken bulan sefih bir İrlanda'lı tarafından verildi. Bu cahil ve kısmen de kafayı bulmuş Kelt, toplumsal reformcuya, bütünüyle saçma olan hırsızlık suçlamasıyla birlikte, ciddi bir darbe indirdi. Lady'nin pek zarif bir dengede olan zihni sarsıldı; ve o, kısa süren akıl hastalığı esnasında Dr. Hagg ile evlendi.

Dr. Hagg'e gelince, umarım, onun hakkında bilgi vermeye bile gerek yok. Şimdilerde İngiliz demokrasisinin pek fazla ilgilendiği, Yeni-Bireyci Soyarıtımı konusundaki cüretkâr deneylerle birazcık tanışıklığı olan birinin bile, onun adını hemen tanıması ve gayrı kişisel bir gücün kişisel koruması için onu salık vermesi gerekir. Yaşamının ilk dönemlerinde, bir elektrik mühendisi olarak, insafsız içgörüsünü, çocukluk döneminde hatmettiği dinler tarihine uyguladı. Daha sonra en büyük jeologlarımızdan biri oldu; ve yalnızca jeolojinin verebileceği gelecek Sosyalizmi üzerine bildiğimiz o yürekli ve parlak bakış açısını geliştirdi. Başlangıçta, kocanın görüşleriyle aristokratik karısınınkiler arasında belli belirsiz, ama fark edilebilir bir çatlak var gibi gözükmekteydi. Ne de olsa, Lady (kendisine ait etkili epigramı kullanırsak) yoksulların kendilerine karşı korunmaları taraftarıydı; oysa Dr. Hagg, acımasız bir biçimde, yeni ve çarpıcı bir metafor kullanarak, en zayıfların en altta kalması gerektiğini söylüyordu. Ancak, sonuçta, evli çift her ikisinin görüşlerinin şüpheye mahal bırakmayan modern karakterleri içinde özsel bir birlik idrak ettiler; ve bu aydınlatıcı ve anlaşılır formül içinde ruhları huzur buldu. Uygarlığımızın en yüksek iki tipini oluşturan bu hoş Hanımefendi ile kaba bir tıp adamı olmak dışında her şey olan bu Beyefendi'nin birleşmesi, Battersea'deki tüm emekçilerin gece ve gündüz büyük bir sabırsızlıkla bekledikleri Süpermen'in doğumuyla kutsandı.

Dr. ve Lady Hypatia Hagg'in evini pek zorlanmadan bul-

dum; ev Croydon'un dağınık sokaklarının sonundaydı ve bir dizi kavak ağacıyla kapatılmıştı. Alacakaranlıkta kapıya vardım, ve, doğal olarak, insanların çocuklarından çok daha olağanüstü olan bir varlığı içinde barındıran bu evin bulanık cüssesinde, imgelemimin bir oyunu olarak, karanlık ve canavarımsı bir şey gördüm. Eve girdiğimde, Lady Hypatia ve kocası tarafından zarif bir nezaketle karşılandım; ama, şimdilerde on beş yaşında kadar olan ve kendini sıradan bir odaya kapatan Süpermen'i görmekte zorluk çektim. Babası ve annesi ile konuşmam ise bu gizemli varlığın karakterini tam olarak açığa çıkarmadı. Solgun ve dokunaklı çehresiyle ve Hoxton'daki birçok evi aydınlattığı patetik uçuk gri ve yeşil giysileriyle Lady, çocuğundan sıradan bir insan annesinin kaba kibirliliği içinde söz eder gözükmüyordu. Cesur bir adım atarak Süpermen'in güzel görünüp görünmediğini sordum.

"O kendi standardını kendisi yaratıyor," diye karşılık verdi Lady, hafifçe iç çekerek. "Bir düzlemden Apollo'dan daha güzel. Bizim aşağı düzlemimizden görüldüğünde kuşkusuz..." Ve tekrar iç çekti.

Kendimi korkunç bir şekilde kışkırtılmış hissettim, ve aniden, "Kılı var mı?" diye sordum.

Uzun ve sıkıcı bir sessizlikten sonra Dr. Hagg, "O düzlemde her şey farklıdır," dedi düzgün bir sesle. "Onda bulunan şey, nasıl desem, yani, elbette ki... bizim kıl dediğimiz şey değildir... ancak–"

"Sırf anlatım kolaylığı için," dedi karısı, oldukça yumuşak bir sesle, "halktan kişilerle konuşurken ona kıl denmesinin uygun olacağını sanmıyor musun?"

Doktor birkaç dakikalık düşünmeden sonra, "Belki haklısın," dedi. "Böyle bir kıldan ancak teşbih yoluyla konuşulabilir."

"Tanrı aşkına," diye ünledim biraz sinirlice, "şayet bu şey

kıl değilse tüy mü?"

Hagg korkunç bir sesle, "Tüyden anladığımız şeyle aynı şey değil," diye yanıtladı beni.

Öfkeyle ayağa kalktım. "Her neyse," dedim. "Acaba onu görebilir miyim? Ben bir gazeteciyim, ve merak ile kişisel gururdan başka hiçbir dünyevi güdüm yok. Süpermen ile el sıkışmış olduğumu anlatmak isterim."

Koca ve karısı ağır ağır ayağa kalktılar ve sıkıntı içinde öylece kalakaldılar.

"Şey, elbette," dedi Lady Hypatia, aristokratik bir ev sahibesine yaraşan çekici gülümsemesiyle. "Ama, sanırım anlıyorsunuz, o tam anlamıyla el sıkamaz ... yani onun eli bizim anladığımız el değil ... sanırım anlıyorsunuz ... yani onun yapısı, elbette ..."

Bütün nezaket kurallarını bir kenara bıraktım ve bu inanılmaz yaratığın içinde bulunduğunu sandığım odanın kapısına atıldım. Kapıyı açtığımda hiçbir şey göremedim, çünkü oda zifiri karanlıktı. Ama önümde kısa ve üzgün bir hırlama arkamda ise iki çığlık sesi işittim.

"Yapacağınızı yaptınız!" diye haykırdı Dr. Hagg, geniş alnını ellerinin içine gömerek. "Onu cereyanda bıraktınız; bu nedenle de öldü."

O gece Croydon'dan kazasız belasız ayrılırken; insan biçiminde olmayan bir tabutu taşımakta olan siyahlar içinde insanlar gördüm. Rüzgâr, başımın üstünde feryat etti; kavakları hışımla bir o yana bir bu yana salladı; sanki kavaklar kozmik bir cenaze töreninin önünde eğilip selama duruyordu. "Aslında," dedi Dr. Hagg, "tüm evren en muhteşem doğumun hüsranına ağlıyor." Ama ben rüzgârın feryadında alaycı ve neşeli bir gülüşün bulunduğunu düşündüm.

G. K. Chesterton

Kralın Uyanışı

1753'TEKİ askeri yenilgilerini takiben, Kanada'daki Fransız ajanları Kızılderililer arasında, Fransa Kralı'nın derin bir uykuya daldığı ve geçmiş birkaç yıl boyunca uyumuş olduğu, ama şimdi uyanmış ve uyanır uyanmaz ilk sözlerinin, "Benim kızılderili evlatlarımın ülkesini işgal eden İngilizleri hemen dışarı atmalıyız," olmuş olduğu, söylentisini yaydılar. Söylenti bir uçtan bir uca, bütün kıtaya yayıldı ve ünlü Pontiac Komplosu'nun nedenlerinden biri oldu.

H. Desvignes Doolittle,
Dünya Tarihi Üstüne Dağınık Düşünceler
(Niagara Şelalesi, 1903)

Bir Şefin Ölümü

CACHARÍ'nin düzensiz birlikleri, askeri birlikler tarafından yenilince, Cacharí, bugün onun adını taşımakta olan nehrin kenarında ölüme terk edildi. Yöre sakinleri, ölmekte olan şefin, kudurmuş gibi, iki gün iki gece boyunca, sanki hâlâ savaşmak istiyormuşcasına, nasıl, "İşte Cacharí burada, Cacharí burada, Cacharí burada ..." diye uluduğunu anlatırlar.

León Rivera, *Bocetos de un asistente*
(La Plata, 1984).

Tebligat

İSKOÇYA'nın eski savaşlarının birinde Douglas klanı şefi düşman eline düştü. Ertesi gün, düz bir tabak içinde bir domuz başı getirdiler kuledeki odasına. Bunu görür görmez, Douglas yazgısının belirlendiğini anladı. O gece başı kesildi.

George D. Brown, *Kaledonya Patikalarında Toplananlar*
(Dunbar, 1901)

Açıklama*

İFLAH OLMAZ kuşkucu Wang Ch'ung, Anka'nın değişmez bir tür olduğunu inkâr etti. Dedi ki, tıpkı yılanın balığa, sıçanın kaplumbağaya dönüşmesi gibi, barış ve bolluk yıllarında, geyik tek boynuza ve kaz da anka kuşuna dönüşür. Bu değişimleri, İ.Ö. 2356 yılında İmparator Yao' nun saray avlusundaki çimenlerin al al çıkmasını sağlayan "o ünlü sıvı" ile açıkladı.

Edwin Broster, *Serbest Düşünme Tarihine Ek*
(Edinburgh, 1887)

---

* J. L. Borges, *Düşsel Varlıklar Kitabı*, Çev. Bora Komçez, Mitos Yayınları, s. 63, Ç.n.

Bir İskender Söylencesi

İÇİNDE, Büyük İskender'in Babil'de ölmediği, aksine, ordusundan ayrı düşerek kaybolduğu, ve Asya'nın derinliklerine doğru yol aldığının düşlendiği Robert Graves'in şiirini kim hatırlamaz? İskender bilmediği coğrafyada bir süre dolaştıktan sonra, sarı benizli insanların ordusuna rastlamış ve işi savaşmak olduğundan, onların saflarına katılmış. Yıllar geçmiş, en sonunda bir gün, savaşçılara paraları ödenirken, kendisine verilen altın sikkelerden biri İskender'in kafasını karıştırmış. Sikkenin üstündeki resmi tanımış ve kendi kendine şöyle düşünmüş: Bu sikkeyi Makedonyalı İskender iken Erbil zaferini kutlamak için bastırmıştım.

Adrienne Bordenave,
La modification du Passé ou la seule base de la Tradition,
(Pau, 1949)

Yapıt ve Şair

HİNDU şair Tulsi Das, Hanuman ve maymunlar ordusu hakkında bir *Geste** yazdı. Yıllar sonra bir kral tarafından taş bir kuleye hapsedildi. Şair hücresinde derin düşünceye daldı ve bu düşünceleri sonucunda Hanuman ve onun maymunlar ordusu hasıl oldu. Kenti ele geçirip kuleye girdiler ve Tulsi Das'ı serbest bıraktılar.

R. F. Burton, *Hindistan* (1887)

---

* Genellikle manzum şekilde yazılan macera ya da romans, Ç.n.

Soyarıtımı

SOYLU ve seçkin bir Lady, Püriten bir öğretmen olan Mr. Dodd'a öylesine çılgınca bir aşkla tutulmuştu ki, evlilik yatağını, bir melek ya da bir aziz dünyaya getirme gayesiyle kullanmasına izin vermesi için kocasına yalvardı; ancak, kendisine bu izin bahşedildiği halde, doğum normal oldu.

Drummond, *Ben Ionsiana* (yak. 1618)

Napoli Dilencisi

NAPOLİ'de oturduğum sırada, sarayımın kapısında, faytona binmeden önce birkaç kuruş atma alışkanlığında olduğum kadın bir dilenci dururdu. Bir gün, birdenbire, bu dilencinin bana hiçbir zaman, şükranını belirtmediği gerçeğiyle aklım karışmış halde, gözlerimi ona diktim. İşte o zaman gördüm ki, o güne kadar bir dilenci olarak kabul etmiş olduğum, kırmızı toprak ve yarı yarıya çürümüş muz kabuklarıyla dolu, yeşil boyalı bir tahta kutudan başka bir şey değilmiş.

Max Jacob, *Le Cornet à Dés* (1917)

Bir Tanrı İskenderiye'yi Terk Ediyor

SEZAR'ın birliklerinin İskenderiye'de hüküm süren Antonious'u kuşattığı ve kentin, korkulu bir bekleyiş içinde, çaresizliğin o derin sessizliğine gömülmüşken gittikçe yükselen bir sesin kentte nasıl çınladığını anlatan bir masal vardır: Sayısız müzik aletinin yankısı ve kendilerini satirik şarkılara ve danslara kaptırmış büyük bir insan kütlesiydi bu sesin nedeni; bir Bakûs şenliğinin çılgın yürüyüşünü andırıyordu. Bu kalabalığa, kent merkezinden ayrılıp düşman kampına açılan kapıya doğru yönelmeleri söylendi; kapıdan geçer geçmez, bu neşeli şamata yok oldu. Kehanetlere ve alâmetlere itibar edenlerin gözünde bu, daima ona benzerliğiyle kurumlanmış ve müstesna bir imanla bağlı olmuş olduğu Bakûs tarafından terk ediliyor olduğunu bildiren bir işaretti Antonious'a.

Plutarch'ın Koşut Yaşamları'ndan

Dişi Çömez

GÜZELLER güzeli Hsi Shih kaşlarını çattı. Bir çirkin köylü kızı onu gördü ve sanki bir sırra ermiş gibi hayretten donakaldı. Büyük Hanım'a öykünmeye çalıştı; binbir zahmetle kendini kötü bir ruh durumu içine sokup sıkıntılı bir ifadeyle kaşlarını çattı. Sonra sokağa çıktı. Zenginler kaçıp kendilerini evlerine kilitlediler ve dışarı çıkmayı reddettiler; yoksullar karılarını ve çocuklarını yüklendikleri gibi uzak diyarlara doğru yola çıktılar.

Herbert Allen Giles, *Chuang Tzu* (1889)

Dokuzuncu Köle

ŞIRVAN veya Arnavutluk Prensi İbrahim, İmparatorluk tahtını öptü. Barış ve uzlaşma göstergesi olarak İmparator'a sunduğu ipekler, atlar ve mücevherlerin her biri, Tatar geleneklerine uygun olarak, dokuz parçadan oluşuyordu; ama, her şeyi kılı kırk yararak inceleyen maiyettekilerden biri yalnızca sekiz kölenin bulunduğuna dikkat çekti. Böyle bir uyarıya karşı hazırlıklı olan İbrahim, "Ben kulunuzum dokuzuncu," diye karşılık verdi ve dalkavukluğu Timur'un gülümsemesiyle ödüllendirildi.

Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun Gerileyiş ve Çöküşü*,
Bölüm LXV

Bir Muzaffer

HIMILCON'da değişik türden bir merhamet *görüldü*. Sicilya'da büyük zaferler kazanmış olmasına karşın, orduda hastalığa yakalanmış birçok askerinin telef olmasından öylesine büyük bir yasa gömülmüştü ki, Kartaca'ya bir zafer sarhoşluğuyla girmek yerine, yas kıyafetleri içinde, bir köle kılığı olan açık bir hacı pelerinine bürünmüş halde girerek, kimseyle tek kelime konuşmadan evine gitti ve orada kendi elleriyle yaşamına son verdi.

Saavedra Fajardo, *Idea de un Principe Político-cristiano*
XCVI (1640)

Tehlikeli Mucize Yaratıcısı

MORMONİZM'e inanmayan bir rahip, Yalvaç Joseph Smith'i ziyaret etti ve ondan bir mucize göstermesini istedi. Smith onu şöyle yanıtladı:

"Hay, hay efendim. Seçimi size bırakıyorum. Kör olmayı mı yeğlersiniz, sağır olmayı mı? Felç olmayı mı, yoksa elinizin kurumasını mı istersiniz? Seçin birini! İsa adına isteğinizi yerine getireceğim."

Rahip kekeleyerek talep etmiş olduğu mucizelerin bu türden mucizeler olmadığını söyledi.

"Bu durumda efendim," dedi Smith, "maalesef mucizesiz kalacaksınız. Sırf sizi ikna edeceğim diye başkalarını incitemem."

M. R. Werner, *Brigham Young* (1925)

Şato

SONUNDA büyük bir şatoya vardı; alnaçına şu sözler kazınmıştı: BEN KİMSEYE AİT DEĞİLİM VE HERKESE AİTİM. GİRMEDEN ÖNCE BURADAYDIN. AYRILDIĞINDA DA BURADA KALACAKSIN.

Diderot, *Kaderci Jacques*'dan (1773)

Heykel

SAİS'deki tanrıça heykelinde pek muammalı olan şu yazıt bulunur: OLMUŞ OLANIN HEPSİ, OLANIN HEPSİ, OLACAK OLANIN HEPSİ BENİM, VE HİÇBİR ÖLÜMLÜ (ŞİMDİYE KADAR) PEÇEMİ KALDIRMADI.

Plutarch, *Isis ve Osiris'e Dair*
dokuzuncu paragraftan

Uyarı

KANARYA ADALARI'nda, kılıcının ucuyla Batı'yı gösteren bronzdan devasa bir süvari heykeli vardı. Heykelin kaidesinde şu sözcükler kazılıydı: GERİYE DÖN. BENİM ARKAMDA HİÇBİR ŞEY YOK.

R. F. Burton, *1001 Gece*, II, 141

Villena'nin Olağandışı Yeteneği

INIESTA Lordu'nun ölümünden birkaç yıl sonra, simyacılar ve diğer tefsirciler ya da safdiller, onun ismine sahip çıkmaya ve ona atfettikleri ya da onun ünlü kütüphanesinde bulunduğunu farz ettikleri apokrifal kitaplar icat etmeye başladılar. Bu yapıtlardan biri, pek büyük bir yanlışlıkla, Bilge Alfonso'nun parlak anısına atfetmeye çabaladıkları *Hazineler* ya da *Kilitler Kitabı* idi. Ama bu hususta çok daha tuhaf ve önemli olan, *Kordoba'nın yirmi bilge kişisi* tarafından Don Enrique de Villena'ya hitaben yazıldığı iddia edilen *betikdir*. Bu harika belgede, Villena'ya, diğer olağanüstü yetiler yanısıra, "*heliotrapia*" taşı aracılığıyla güneşi kızıllaştırabilme, "*ohelonitler*" aracılığıyla geleceği bilebilme, "*andromena*" otu yardımıyla görünmez olabilme, "*baxillo de arambre*" ile istediğinde yağmur yağdırıp şimşek çaktırabilme, ve "*yelopia*" otunun yardımıyla havayı sferik biçimde dondurabilme gibi olağandışı yetenekler bahşedilir. Müritlerini yanıtlarken Don Enrique alegorik bir düş anlatır; bu düşte, bir tavusa binmiş olan, bilimlerin evrensel üstadı Hermes Trismegistus ona bir tüy ve bir geometrik betiler tablosu ve büyülü bir sarayın anahtarını, ve, son olarak da yüce simyasal sırrın kilitli olduğu yerin dört anahtarını ihsan eder.

Antologia de Poetos Líricos Castellanos'dan
Ménendez y Pelayo

Oyunun Gölgesi, I

MABINOGION serisini oluşturan masallardan birinde, iki düşman kral, askerleri yanıbaşlarındaki bir vadide karşılıklı savaşır ve birbirlerini öldürürken, satranç oynarlar. Savaş raporlarıyla birlikte ulaklar gelirler; kralları onları hiç işitmez gibi gözükürler ve gümüş satranç tahtasına eğilerek altın taşları sürerler. Yavaş yavaş, savaşın gidişatının oyunun gidişatını izlediği ortaya çıkar. Akşama doğru, krallardan biri oyun tahtasını altüst eder, çünkü mat olmuştur; biraz sonra her yanı kana bulanmış bir süvari gelip ona haberi verir: "Ordunuz kaçıyor. Krallığı kaybettiniz."

Edwin Morgan,
Galler ve Cornwall'e Hafta Sonu Arkadaşı (Chester, 1929)

Oyunun Gölgesi, II

FRANSIZLAR, 1893'te Madagaskar'ın başkentini kuşattıklarında yerli dinin papazları fanorana* oynayarak kentin savunmasına katıldılar; ve kraliçe ile halk, askeri birliklerin mücadelesine gösterdikleri ilgiden çok daha büyük bir ilgiyle – dinsel inançlarına göre zaferi kesinlemek üzere oynanan – oyunun hamlelerini izlediler.

Celestino Palomeque, *Cabotaje en Mozambique*
(Porto Alegre, tarihsiz)

* Bir tür satranç.

Mücrim Gözler

MASAL bir adamın dört bin dinara bir kız alması ile başlar. Bir gün adam gözlerini kızın üzerine dikti, ve sonra göz yaşlarına boğuldu. Kız ona neden ağladığını sordu. Adam yanıtladı: "Öylesine güzel gözlerin var ki bana Rabbe ibadet etmeyi bile unutturuyor." Kız yalnız kalınca gözlerini oydu. Adam onu bu halde gördü ve acıyla sarsıldı. "Kendine neden eziyet ettin? Değerini düşürdün." Kız şöyle karşılık verdi: "Bende bulunan hiçbir şeyin sizi Rabbe ibadetten alıkoymasını istemem." Adam o gece, düşünde bir ses işitti: "Kız değerini sana göre azalttı, ama bize göre artırdı; ve biz onu senden aldık." Uyandığında adam, yastığının altında dört bin dinar buldu. Kız ölmüştü.

Ahmed eş-Şirvani, Hadikat el-Afrah

Yalvaç, Kuş ve Ağ

İSRAİL geleneğinde, yolunun üstüne gerilmiş bir ağla karşılaşan bir yalvaç hakkında şöyle bir öykü anlatılır. Yakınlarda bulunan bir kuş Yalvaç'a seslenir: "Hey, Tanrı'nın Yalvaç'ı, beni yakalamak için bu ağı buraya asan adamdan daha alık biri olabilir mi? *Beni* yakalayacak öyle mi? Hem de ben bu ağı görürken." Yalvaç yoluna devam eder. Dönüşünde kuşu ağa yakalanmış bulur. "Ne tuhaf," diye ünler Yalvaç. "Kısa bir süre önce bana yakalanmazlığından, ağı geren adamın alıklığından söz eden sen değil miydin?"

"Yalvaç," diye karşılık verir kuş, "tayin edilen saat geldiğinde artık ne gözlerimiz vardır ne de kulaklarımız."

Ahmed et-Tortuşi, *Sirac el-Muluk*

Göksel Geyik*

TZU PUH YÜ göksel geyiğin madenlerin derinliklerinde yaşadığını anlatır. Bu fantastik hayvanların en büyük arzuları gün ışığına çıkmaktır; bu yüzden madencilere kendilerine yardım etmeleri için yalvarırlar. Evvela, madencilere gizli altın ve gümüş damarlarını göstermeyi vaat ederler; bu taktik tutmayınca hiç durmadan madencileri rahatsız ederler; sonunda madenciler onları yakalayıp galerilere kapatırlar ve üzerlerine duvar örerler. Bazen geyikler madencilerden sayıca üstün olurlar ve işte o zaman madencileri işkence yaparak öldürürler.

Gün ışığına çıkmayı başaran geyikler çevreye hastalık ve ölüm saçan pis kokulu bir sıvıya dönüşürler.

G. Willoughby-Meade,
Çin Gulyabanileri ve Cinleri, (1923)

---

* J. L. Borges, *Düşsel Varlıklar Kitabı*, Çev. Bora Komçez, Mitos Yayınları, s. 88.

Aşçı

LORD ve Lady tamahkâr oldukları kadar oburdular da. İlk defasında, aşçı saygıyla içeri girip, "Acaba Lord ve Lady hizmetten hoşnut kaldılar mı?" diye sorduğunda onu, "Başuşakla düşüncelerimizi sana ileteceğiz," diyerek savdılar. İkinci defasında hiçbir karşılık vermediler. Üçüncü defasında onu işten kovmayı akıllarından geçirdilerse de yapamadılar, çünkü gerçekten olağanüstü bir aşçıydı. Dördüncü defasında (Ah, Tanrım! Kentin dışında oturuyorlardı, daima kendi başlarınaydılar ve canları çok sıkılıyordu) evet dördüncü defasında konuşmaya başladılar: "Kebere sosu enfes, ama keklik *canapè* biraz sert." Sonra konuşmalarını spor, politika, din konularına girerek sürdürdüler. Aşçının da istediği buydu zaten, çünkü o, büyük ayartıcı İfrit'in Hayali'nden başka bir şey değildi.

Max Jacob, *Le Cornet à Dés* (1917)

Tartışmacılar

BÜYÜK dükkânda birkaç kovboy yazı ve fonetik üzerine tartışıyorlar. Santiagolu Albarracín'in okuması yazması yok, ama bu durumdan Cabrera'nın habersiz olduğunu sanıyor; Albarracín *trara** sözcüğünün yazılamayacağını öne sürüyor. Aynı şekilde okuması yazması olmayan Crisanto Cabrera ise söylenebilen her şeyin yazılabileceğini iddia ediyor. "Eğer *trara* yazabilirsen," diyor Albarracín, "herkesin hesabını ben ödeyeceğim." "Bahsi kabul ediyorum," diye karşılık veriyor Cabrera; sonra bıçağını çıkarıyor ve ucuyla toprak zemine bir şeyler çiziktiriyor. Arkada bir yerlerden ihtiyar Álvarez eğilip gözünü dikiyor ve kararı açıklıyor: "Gün gibi aşikâr: *trara*."

Luis L. Antuñano,
"*Cincuenta años en Gorchs*"
(*Medio siglo en campos de Buenos Aires* Olavarría, 1911)

---

* *Trara:* İkili çaydanlık için demirden üç ayaklı destek.

Korkağın Şaşkınlığı

ORDUDA isyan çıktı. Bir zırhlı süvari aceleyle atını eyerlemek için fırladı, ama, şaşkınlıkla, yuları kuyruğa taktı ve ata bağırdı: "Allahın belası, keşke alnın bu kadar geniş ve yelen bu kadar uzun olmasaydı!"

Ahmed el-İbelişi, *Mustatref*

Anahtarların Sahibine İadesi

ROMA LEJYONLARI Kudüs kentini işgal ettiklerinde, bir kılıç darbesiyle can vereceğini bilen Başpapaz, Tanrı'nın mabedinin anahtarlarını sahibine iade etmek istedi. Onları gökyüzüne doğru fırlattı, ve Tanrı'nın eli onları aldı. Bütün bunlar daha önce Baruch Vahyi'nde bildirilmişti.

Mişnah, *Taanith*, Böl. XXIX'den

Cins Mevta

HYRCANIA'da, plebler sokak köpeklerini besler, zengin ve soylular ise evcil köpekleri. Pek iyi bildiğiniz gibi, bu topraklarda en iyi köpek cinsleri üretilir. Ve bu köpekler herkesce, imkânları oranında, öldüklerinde mideye indirilebilecek şekilde yetiştirilir; çünkü yerli halk bunun en iyi gömülme biçimi olduğuna inanır.

Tusculanae Disputationes'den
Marcus Tullius Cicero, Kitap. 1

Sirenlerin Sessizliği*

YETERSİZ, hatta çocuksu önlemlerin bile, birinin tehlikeden kurtulmasına hizmet edebileceğine kanıt:

Ulysses kendisini Sirenlerden korumak için kulaklarını balmumu ile tıkayıp kendini gemisinin direğine sımsıkı bağlatmıştı. Doğal olarak aynı şeyi, Sirenlerin büyük bir uzaklıktan bile büyüleyebildikleri kişiler dışında, ondan önceki herhangi bir ve her yolcu yapabilirdi; ama bunun hiçbir işe yaramayacağı bütün dünyaca pek iyi biliniyordu. Sirenlerin şarkısı her şeyin içine işleyebiliyor, ve ayarttıklarında uyandırdığı arzu, zincirlerden ve direklerden çok daha güçlü bağları bile paramparça edebiliyordu. Belki Ulysses de bunları işitmişti, ama pek aldırmadı. Bir avuç balmumu ile bir kulaç zincirine katıksız bir güven besleyerek ve küçük önlemlerinden masum bir kıvanç duyarak Sirenlerle karşılaşmak üzere yola çıktı.

Ama Sirenlerin şarkılarından çok daha ölümcül bir silahları daha vardır ki, o da sessizlikleridir. Gerçi böyle bir şey asla olmamıştır, ama birinin onların şarkılarından kurtulabileceği pekâlâ kurgulanabilir; ama sessizliklerinden asla. Kendi gücüyle onları yenme duygusuna ve bunun sonucunda ortaya çıkan önündeki her şeyi sürükleyen esrimeye karşı hiçbir dünyevi güç kayıtsız kalamazdı.

Ve, Ulysses yanlarına yaklaştığında, bu düşmanı yalnızca sessizlikleriyle yenebileceklerini düşündüklerinden midir, yoksa balmumu ve zincirlerinden başka hiçbir şey düşünmeyen Ulysses'in yüzündeki mutluluk onlara şarkı söylemeyi unutturduğundan mıdır bilinmez, Sirenler, bu

* Franz Kafka, *Taşrada Düğün Hazırlıkları*, Çev. Kamuran Şipal, Cem Yayınları, Ç.n.

yaman şarkıcılar, gerçekten de şarkı söylemediler.

Ama Ulysses, ifade yerindeyse, onların sessizliğini işitmedi. Onların şarkı söylediklerini ancak bunu kendisinin işitmediğini sandı. Bir an için çıkıp inen gırtlaklarını, şişip duran göğüslerini, yaşla dolmuş gözlerini, yarı açık dudaklarını gördü; ve bütün bunların, çevresinde yankılanıp sönen ve işitmediği nağmelerin eşlikçileri olduğunu düşündü. Ama, biraz sonra tüm bu görüntüler, uzaklara saplanmış bakışlarından kayıp gitti; Sirenler onun kararlılığı karşısında gözden yitti; ve ona en yakın oldukları anda Ulysses onları artık fark etmez oldu.

Ama Sirenler – her zamankinden daha güzel – gerinip uzandılar, soğuk saçlarını rüzgârda serbestçe dalgalanmaya bıraktılar ve her şeyi unutarak pençeleriyle kayalara sıkıca yapıştılar. Artık kimseyi ayartma arzusu duymuyorlardı; tüm istedikleri Ulysses'in büyük gözlerinden yayılan aydınlığı doyasıya seyretmekti.

Eğer Sirenlerin bilinçleri olsaydı o anda yok olup giderlerdi. Ama oldukları gibi kaldılar; tüm olmuş olan Ulysses'in ellerinden kurtulmuş olduğuydu.

Bu anlatılana ek olarak şöyle bir şey de anlatılagelmiştir. Denir ki, Ulysses öylesine kurnaz, öylesine tilkinin biriydi ki, yazgı tanrıçası bile zırhını delemedi. Hani insan anlayışının ötesinde ama, belki de o, Sirenlerin sessiz olduğunu gerçekten fark etti ve yukarıda anlatılan numarayı hem onlara hem de tanrılara karşı bir çeşit kalkan olarak kullandı.

Franz Kafka, *Çin Seddi*

Tokat

BAZILARI haindir, tıpkı sarışın Halgerda gibi. Üç kocası oldu ve hepsinin ölümüne neden oldu. Son beyi, insanların en yüreklisi ve en uyumlusu Lithend'li Gunnar'dı. Bir defasında Halgerda kötü bir şey yaptı, ve Gunnar onun yüzüne bir tokat patlattı. Halgerda onu hiç bağışlamadı. Sonunda düşmanları Gunnar'ı evinde kuşattılar. Kapılar kilitliydi – içerisi tamamen sessizdi. Düşmanlardan biri pencerelerden birinin pervazına kadar tırmandı, ama Gunnar'ın kargısından kurtulamadı. "Gunnar evde mi?" diye sordu evi kuşatanlar. "Bilmiyorum – ama kargısının evde olduğu kesin," dedi yaralı adam ve son esprisiyle birlikte son nefesini verdi. Gunnar, uzunca bir süre, oklarıyla onları evden uzak tuttu, ama sonunda düşmanlardan biri yay kirişini kesti. Bunun üzerine Gunnar, sarı saçları pek uzun ve pek güzel olan karısı Halgerda'ya, "Saçlarından bana bir kiriş yap," dedi. "Bu senin için bir ölüm kalım meselesi mi?" diye sordu Halgerda. "Evet," dedi Gunnar. "Pek güzel," dedi Halgerda. "Bu durumda sana, bana vurduğun tokatı hatırlatırım. Ölümünü görmek benim en büyük arzum." Böylece Gunnar, sayıca çok üstün olan düşmanlarca öldürüldü; sonra tazısı Samr'ı da öldürdüler, ama ölmeden önce Samr da birini hakladı.

Küçük Denemeler'den (1891)
Andrew Lang

Kilimdeki Model

SATIRLARI baştan aşağı tekrar okuyup üzerlerine düşünürken bana Henry James'in *Kilimdeki Model* öyküsünü hatırlattılar; öykü, birçok kitap yazmış ve hayranlarından birinin, bütün masallarının tek bir izleğin çeşitlemeleri olduğunu fark etmemiş olmasına çok şaşırmış bir yazın adamı fikrini işler; bu izlek, aynı bir Şark kiliminin modeli gibi, bütün yazdıklarının içinden geçen ortak bir modeldi. Doğru hatırlıyorsam, yazar, modelin doğasını açıklamadan ölür ve James öyküyü, pek zarif bir şekilde, bizi, yaşamının artakalanını, tüm kitaplarda örtük olarak bulunan bu tek modelin gizemini kavramaya adayacağını anladığımız sadık hayranla baş başa bırakarak bitirir.

Londra Macerası'ndan (1924)
Arthur Machen

Iki Kral ve Iki Labirentin Öyküsü*

SÖZÜNE güvenilir tarihçilerin anlattığına göre (gerçi her şeyi bilen bir tek Allah'tır) eski zamanlarda Babil'de hüküm süren bir kral varmış. Bu kral bütün mimarlarıyla sihirbazlarını çağırmış ve aklıbaşında hiçbir insanın içine girmeye cesaret edemeyeceği kadar dolambaçlı, girenlerin de yollarını kaybedecekleri kadar ince tuzaklarla dolu bir labirent inşa etmelerini buyurmuş. Bu girişim küfür sayılırmış, çünkü insanı şaşırtmak da mucizeler yaratmak da yalnızca Allah'a özgüdür. Gel zaman git zaman, bu kralın sarayına Arap kralarından biri gelmiş; Babilli kral da (konuğunun saflığıyla eğlenmek üzere) konuk kralı labirente sokmuş. Konuk kral labirentte dört dönerek korku ve şaşkınlık içinde çıkış yolunu araya araya akşamı etmiş. Sonunda tek çarenin Allah'tan geleceğini görerek O'nun yardımına sığınmış ve çok geçmeden kapıyı bulmuş. Dışarı çıktığında ağzını açıp da tek bir serzenişte bulunmamış. Bunun yerine Babilli krala kendi yurdunda kendisinin de bir labirenti olduğunu ve Allah nasib ederse bu labirenti bir gün seve seve ona gösterebileceğini söylemiş. Sonra Arabistan'a dönmüş, komutanlarını ve ordularını toplayarak Babil üzerine yürümüş. Talihi öylesine yaver gitmiş ki, ülkenin kalelerini yerlebir etmiş, halkını kılıçtan geçirmiş, kralı da tutsak almış. Onu hızlı giden bir deveye bağlamış ve çöle sürmüş. Üç gün yol almışlar, sonunda galip kral: "Sen zamana sözü geçen, ey çağının en yüce kralı! Sen beni Babil'de sayısız merdivenle, kapıyla, duvarla dolu tunçtan bir labirente hapsetmek istemiştin; işte şimdi de Yüce Allah bana seni kendi labirentime sokma fırsatı verdi. Bu öyle bir labirent ki

* *Yolları Çatallanan Bahçe*, J.L.Borges, Çev. Fatih Özgüven, s. 100-1, Can Yayınları, Ç.n.

bunda ne tırmanılacak merdivenler, ne zorlanacak kapılar, ne insanı yorgunluktan bitkin düşürecek sonsuz koridorlar, ne de birdenbire önüne çıkan duvarlar var."

Demiş ve Babilli kralın iplerini çözüp onu orada, çölün ortasında açlık ve susuzluktan ölmeye bırakmış. Ölmeyen Canlıya And Olsun.

Midian Topraklarını Tekrar Ziyaret'den (1879)
R. F. Burton

İtiraf

1232 BAHARINDA, Avignon yakınında, silahşör Gontran D'Orville, malikâne lordu zalim Kont Geoffroy'u hunharca öldürdü. Olayın hemen ardından Kont'u intikam almak için öldürdüğünü itiraf etti. Dediğine bakılırsa, karısı onu Kont ile aldatmıştı.

Silahşör, başı kesilerek ölüme mahkûm edildi; ve infazdan on dakika önce, hücresinde, karısını görmesine izin verildi.

"Niye yalan söyledin?" diye sordu Giselle D'Orville. "Niçin beni iffetsiz bir kadın durumuna düşürdün?"

"Çünkü zayıfım," diye karşılık verdi kocası. "Bu durumda sadece başımı kesecekler. Ama eğer, onu bir tiran olduğu için öldürdüğümü itiraf etmiş olsaydım, önce bana işkence ederlerdi."

Manuel Peyrou

Faust'un Bir Başka Versiyonu

O YILLAR boyunca, Podestá kumpanyası Buenos Aires yöresinde turneye çıkmıştı ve uğradıkları yerlerde *gaucho* temaları işleyen oyunlar oynuyorlardı. Hemen her kasabada oynadıkları oyun *Juan Moreiaro* temsiliydi, ama San nicolás kasabasına geldiklerinde *Hormiga Negra*'yı, yani Kara Karınca'yı oynamanın güzel bir çeşni olacağını düşündüler. Sanırım, bu lakabın, gençliğinde bu toprakların en büyük dolandırıcısı olan birine verildiğini hatırlatmama gerek yok.

Gösterinin arifesinde, yaşı ilerlemiş, temiz ama yoksullara özgü giysiler içinde, oldukça kısa boylu bir adam kumpanya çadırında belirdi. "İnsanlar," diye başladı adam, "içinizden birinin, pazar günü herkesin önüne çıkıp kendisinin Kara Karınca olduğunu söyleyeceğinden söz ediyor. Sizi uyarıyorum, buna kimse kanmaz; çünkü Kara Karınca benim ve beni herkes tanır."

Podestá kardeşler kendilerine özgü bir saygıyla adamı ağırladılar ve ona söz konusu oyunun, onun efsanevi anısına sunulan en saf ve en ülküsel bir saygı olduğunu anlattılar. Hatta ona otelden bir tepsi ile getirilen cinleri takdim ettiler, ama hiçbiri işe yaramadı. Adam sarsılmaz bir kale gibi kararında ısrar etti ve açık bir ifadeyle şimdiye kadar hiç kimsenin kendisine saygıda kusur etmediğini, ve eğer şimdi biri ortaya çıkıp kendisinin Kara Karınca olduğunu öne sürerse onun icabına bakacağını belirtti.

Görünen köy kılavuz istemezdi. Pazar günü, bildirilen saatte, Podestá kumpanyası *Juan Moreira* temsilini oynuyordu.

Fra Diavolo, "Vistazos críticos a los orígenes de nuestro teatro," *Caras y Caretas*, 1911

Hazine

ERKEK kardeşim hiddetle, çınlayan duvara çekiçle tekrar vurdu. Duvara bir kez daha vurdu ve büyük bir gürültü duyuldu. Duvarda birden küçük çatlaklar belirdi ve sonra, sanki çekiç anahtar taşına isabet etmiş gibi, duvarın gayrı muntazam blokları ayrıldı, ve önümüzde karanlık ve tozla kaplı bir oyuk açıldı. İlk başta bu belirsizlikte bir gölge, bu karanlıkta daha koyu olan bir bölge fark ettik. Kardeşim büyük bir hırsla oyuğu genişletmeye başladı, ve lambayı yaklaştırdı. O zaman, tüm heybetiyle kaskatı ve dimdik durmakta olan onu gördük. Bir an için, zengin brokar cüppesini, parıltılı mücevherleri, yaldızlı bir haç çevresinde demetlenmiş kemik buketini, uzun bir piskoposluk tacına dayanan kafatasını seçebildik. Kardeşim ışığı yaklaştırdıkça görüntü iyice belirginleşti ve sonunda piskoposun toza dönüşen figürü sessizce yere düştü.Kemikler, psikoposluk tacı ve cüppesi, hepsi toz olmuştu. Ve artık ağır, meşûm, ölümsüz mücevherler bizimdi.

Hepsini büyük bir sabırla tek tek sattığımız hazinenin çeşitli piskopos yüzükleri, son derece güzel taşlarla süslenmiş sekiz monstrans, birkaç ağır siboryum, İsa'lı haçlar, eski paralar ve büyük altın madalyalarla dolu deri bir çantadan oluştuğunu söylemek herhalde değeri hakkında yeterli fikir verir.

Şimdi düşündüğümde bile ayrılmak için neden o kadar acele ettiğimizi hâlâ anlayamıyorum. Kardeşimin sonraki yaşamının seyrini biliyorum, çünkü kendisi, bir süre önce, huysuz ve canı sıkkın bir şekilde, başından geçenleri bana anlattı. Oldukça sakıngan başlıyor ve payına düşen parayı çok tutumlu bir şekilde kullanıyor; sonra, neredeyse

amaçladığının bütünüyle dışında serveti artmaya başlıyor. Çok zengin oluyor, evleniyor, çocukları oluyor; sonra daha da zenginleşiyor ve zirveye ulaşıyor. Daha sonra, yavaş yavaş ama önlenemez bir şekilde serveti yok oluyor, ve anladığıma göre, kardeşim, daha önce parasının artışından duyduğu gibi, yavaş yavaş elinden kayışından da haz duyuyor. Ve sonunda tek bir kuruşu bile kalmıyor. Ama şimdi bütün bunları hiç umursamıyor.

Öte yandan ben kendi payıma düşeni harcayarak başladım. Bir ressam olduğumu – ya da öyle olduğumu sandığımı – söyleyip söylemediğimi hatırlamıyorum; gizli bölmeyi bulduğumuzda eski kentimdeki akademide resim çizmeye başlamak üzereydim. Bu durumda, paramı yeteneğimi geliştirmekte kullanmam çok doğaldı. Avrupa'ya uzun bir yolculuğa çıktım ve bıkıp usanmadan üstadım olacak sanatçıyı aradım. Paristen Venedik'e, Venedik'ten Madrid'e geçtim. Ve orada on iki yılı aşkın bir süre kaldım, çünkü Üstadımı orada bulmuştum. Onunla oturdum, onunla çalıştım ve onunla birlikte uzun yıllar geçirdim. Ve sanatımı oldukça ilerlettim. Üstad gizliden gizliye – çünkü gizlilikti onun yöntemi – sanatını bana aktardı. Tekniğini ve gerçeklik kavramını öğrendim; gördüğü renkleri gördüm, elim sanki onun nabız atışlarıyla birlikte hareket etti. Maestro bana bütün bildiklerini, belki de bildiğinden bile fazlasını öğretti; bazen bana kusursuz bir şekilde aktardığı fikirlerin henüz türettiği düşünceler olduğunu hissediyordum. Ama sonunda, Üstad'ımın çıraklık dönemimin bittiğine karar verdiği zaman gelip çattı; üzgündüm ama artık Üstad'tan ayrılmak ve kendi yoluma gitmek zorundaydım.

Dönüşümün üzerinden sadece birkaç ay geçmişti ki, hiç bitmeyecekmiş gibi gelen bir gece, her şeye rağmen iyi bir ressam olmamış olabileceğim kuşkusuyla kıvranmaya başladım. Diğer ressamlardan haberdardım ama onları pek kaale

almamıştım; diğer resimleri görmüştüm ama onları hep küçümsemiştim. Ama şimdi, aniden, kemirici bir tedirginliğe kapılmıştım. İçsel güvensizliğin beslediği bir onur kırıklığı içindeyken, yağlıboya resimlerimi halkın önüne çıkarmaya karar verdim. Bu, ayrılırken Üstad'ımm yetki vermediği bir hareket tarzıydı. Bu durumdayken yapıtlarımı sergiledim. Sonuç olarak, bazıları anlaşılmaz, çoğunluk ise önemsiz buldu. Kısa bir süre içinde, yapıtlarımın değersiz olduğunu ve bir sanatçı olamadığımı kavradım. Üstadıma defalarca yazdım kuşkusuz; ama ondan ne bir yanıt ne de bir haber alabildim.

Teselliye gelmez bir keder içinde, günlerce, bir çocuk ya da bir mahkûm gibi evde dolaştım. Geniş holler ile odaları, sonsuz koridorları arşınlayıp durdum. Evden biri, bir kezinde bana, bir zamanlar işittiğimiz bir öyküye uyarak bir gece duvarını yarmış olduğumuz odayı ziyaret etmek isteyip istemediğimi sordu. Uçsuz bucaksız evin derinliklerinde, gömüt duvarının üstüne, birisi, ya batıl inançla ya da özel bir amaç gütmeden, bana, duvarın içine kapatılmış piskoposa ait olduğu söylenen bir portre asmıştı. Bu portre, Avrupa'ya gidişimden kısa bir süre sonra bulunmuştu.

Resmi görmeye gittiğimde geceydi; bu yüzden fener kullanmak zorunda kaldım. Pürüzlü duvarın önünde feneri dikkatlice kaldırışımı ve tüm heybetiyle aydınlanmış portreyi görüşümü hatırlıyorum. Sanki kayıp sahne yeniden canlanmış gibiydi: Aynı yaldızlı pelerini, uzun tacı gördüm. Oldukça tuhaf ama tek fark portrenin bana çok daha gerçek gelmesiydi. Gözlerim, fark etmemiş olduğum, hatırlayamadığım bir şeye takıldı; o anda, piskopos'un yüzünün Üstad'ımın yüzü olduğunu, Piskoposun Üstad'ım olduğunu anladım.

Marcel Tamayo (Buenos Aires, Temmuz 1953)

Büyük İşkence

İFRİTLER bana, duygusallar ve bilgiçler için bir cehennem bulunduğunu anlattılar. Onlar orada, penceresiz ve iyice boş olan uçsuz bucaksız bir saraya bırakılırlar. Sanki bir şey aranıyormuş gibi süren bu lanetlenmiş yürüyüşe başladıktan bir süre sonra onlar, beklendiği gibi, en büyük işkencenin Tanrı'nın nazarı dikkatine alınmamak olduğunu ve moral eziyetin fiziksel eziyetten çok daha kötü olduğunu söylemeye başlarlar. Bunun üzerine ifritler onları, hiç kimsenin kurtaramayacağı, ateş denizine atarlar.

Sahte Swedenborg, *Düşler* (1873)

Teoloji

BİLDİĞİNİZ gibi pek çok yolculuk yaptım. Bu olgu bana, bir yolculuğun daima büyük oranda bir yanılsama olduğu, güneşin altında yeni bir şey olmadığı, her şeyin bir ve aynı olduğu, vs. önesürümlerini doğrulama olanağı veriyor, ama, oldukça paradoksal bir şekilde; aynı olgu bana, sürprizlerle karşılaşmak ve yeni bir şeyler bulmaktan umudu kesmenin temelsiz olduğunu, aslında, dünyanın tükenmez olduğunu öne sürme olanağı da veriyor. Söylediğime kanıt olarak, Küçük Asya'da kadim Magi Krallığının varisleri olan ve örtünmek için koyun pöstekileri giyen çobanlar ülkesinde tanık olduğum tuhaf ve şaşırtıcı inancı hatırlamak yeterli olacaktır. Bu insanlar uykuya inanırlar. "Uyuma anında," dediler bana, "gün boyu yaptığı şeylere göre, kişi ya cennete ya da cehenneme gider." Eğer biri çıkıp da, "Uyuyan birinin bir yere gittiğini hiç görmedim; deneyimime göre, uyuyanlar biri onları uyandırana dek, neredeyseler orada yatıyorlar," diye karşı çıksa, o zaman şöyle karşılık verirlerdi: "Hiçbir şeye inanmamaktaki ısrarın sana kendi gecelerini unutturuyor, yoksa kim hoş ve korkunç düşleri bilmez? Ayrıca, bu yüzden, uykuyu ölümle karıştırıyorsun. Herkes, düş gören için başka bir yaşamın var olduğu olgusuna tanıktır; oysa ölü olmanın kanıtı oldukça farklıdır: Onlar toza dönüşerek oldukları yerde kalırlar."

H. Garro, *Tout lou Mond*, Oloron-Saint-Marie (1918)

Mıknatıs

ÖZGÜR İRADE'nin bir yanılsama ve Kader'in kaçınılmaz olduğundan söz ederken, [Wilde] şu meseli anlatır:

"Bir zamanlar bir mıknatıs vardı, ve bu mıknatısın yanıbaşında çelik eğe talaşları yaşardı. Bir gün üç dört eğe talaşı mıknatısın ziyaretine gitmek için ani bir arzu hissetti, ve bunun ne kadar güzel bir şey olacağı üzerine konuşmaya başladılar. Yakınlarındaki diğer eğe talaşları onların konuşmalarına kulak misafiri oldular, ve onlar da aynı arzunun çekiciliğine kapıldılar. Onlara başkaları katıldı ve sonunda bütün eğe talaşları bu konuyu tartışmaya başladı; belirsiz arzuları yavaş yavaş bir itkiye dönüştü. "Neden bugün gitmiyoruz?" dedi bir kısmı; ama diğerleri yarına kadar beklemenin daha iyi bir görüş olduğunu düşünüyordu. Bu esnada hiç farkında olmadan, görünüşte onlarla hiç ilgilenmeyen ve tamamen hareketsiz duran mıknatısa doğru iradelerinin dışında çekiliyorlardı. Farkına varmadan, komşularına gittikçe daha fazla yaklaşarak tartışmalarını sürdürdüler; konuştukça gitme itkileri büyüdü, ve sonunda en sabırsızlar, geri kalanlar ne yaparlarsa yapsınlar, kendilerinin o gün gideceklerini bildirdiler. Bazılarının mıknatısı ziyaret etmenin ödevleri olduğunu, ve aslında bunu çok daha önce yapmış olmaları gerektiğini söyledikleri işitildi. Ve, konuştukça ilerlediklerini fark etmeden, mıknatısa gittikçe daha çok yaklaştılar. En sonunda sabırsızlar ağır bastı, ve, önüne geçemedikleri bir itkiyle tüm grup, "Beklemenin anlamı yok. Bugün gideceğiz. Şimdi gideceğiz. Hemen gideceğiz," diye bağırdı. Ve sonra, tek bir kararlı vücut halinde azametle yürüdüler, ve göz açıp kapayıncaya kadar, her yandan mıknatısa yapıştılar. İşte o zaman mıknatıs gülümsedi – çünkü çelik eğe talaşları, ziya-

retlerini kendi özgür iradeleriyle gerçekleştirdiklerinden hiç kuşku duymamışlardı.

Oscar Wilde'ın Yaşamı, Bölüm 13'ten
Hesketh Pearson (Londra, 1946-1954)

Tükenmez Soy

O KENTTE her şey kusursuz ve küçüktü: Evler, mobilyalar, aletler, dükkânlar, bahçeler. Orada ne tür bir çokbilmiş pigme soyunun yaşadığım araştırmaya başladım. Çökük gözlü bir oğlan çocuğu aradığım yanıtı verdi:

"Bu işleri yapan biziz. Anne ve babalarımız, kısmen benlikçiliklerinden ve keyiflerine düşkünlüklerinden, kısmen de bizi memnun etmek ve bize çalışma zevkini tattırmak için şu andaki ekonomik ve hoş yaşama tarzımızı kurdular. Onlar evlerde oturur, kâğıt oynayıp müzik dinler, okuyup sohbet eder, sevip nefret eder iken (tutkulu insanlardır doğrusu), biz ev yapma ve temizleme, marangozluk, ekin biçme, alım satım oyunları oynuyoruz. İş aletlerimiz büyüklüklerimizle orantılıdır. Ama günlük sorumluluklarımızın hepsini şaşırtıcı bir kolaylıkla yerine getirmeyi başarıyoruz. İtiraf etmeliyim ki, başlangıçta, hayvanların bir kısmı, özellikle de evcil olanlar, bizi pek dinlemiyorlardı, çünkü çocuk olduğumuzu biliyorlardı. Ama yavaş yavaş, ve tabii ki, birkaç hile ve numara kullanarak, onları yola getirdik; sonunda bize saygı duymayı öğrendiler. Yaptığımız işler zor değil ama oldukça yorucu. Sık sık yarış atları gibi terliyoruz. Bazen kendimizi yerlere atar ve oyunu sürdürmeyi reddederiz (o zaman, meranın çimlerini ya da küçük toprak parçalarını yeriz, ya da döşeme taşlarını yalayarak doyarız), ama bu tür kaprisler yalnızca kısa bir süre, kuzenimin söylediği gibi, "bir yaz yağmuru kadar" sürer. Kuşkusuz, her şey de ebeveynlerimiz yararına değildir. Onlar da zorluk çekerler: Evlerine, neredeyse çömelerek, iki büklüm girmek zorundadırlar, çünkü hem kapılar hem de odalar minnacıktır. *Minnacık* sözcüğü dillerinden düşmez. Yedikleri yiyecek miktarı, pek obur teyzelerime göre, son derece

azdır. Su içtikleri bardaklar ve fincanlar susuzluklarını gidermek için son derece yetersizdir, ve sanırım bu, son zamanlarda görülen kova ve diğer kapların çalınması dalgasını açıklayabilir. Giysileri üzerlerine dar gelir, çünkü makinelerimiz daha geniş giysiler dikmeye uygun değildir ve asla da olmayacak. Çoğu yetişkin, eğer birden çok yatakları yoksa, iki büklüm uyumak zorundadır. Eğer, zavallı yoksul babamın tabiriyle, mendil kadar olan battaniyelerden bir tomar bulmayı başaramazlarsa, soğuktan titrerler. Şimdilerde insanlar, kimsenin bir parça tatma nezaketini bile göstermediği düğün pastalarını, en küçüğünden kel bölgeleri bile örtmeyen perukları, yalnızca doldurulmuş sinekkuşlarına uygun kuş kafeslerini protesto ediyorlar. Aynı protestocuların kötücül hoşnutsuzluklarını göstermenin bir yolu olarak, seremonilerimize ve teatral ya da sinematografik gösterilerimize hemen hiç katılmadıklarını düşünüyorum. Tiyatro'daki koltukların onlara uygun olmadığını ve, umumi bir yerde, döşeme üzerinde oturma fikrinin onları dehşete düşürdüğünü de eklemeliyim. Ama, orta boylu, küçük cüsseli kişiler (her gün daha da fazlalaşıyorlar) arkamızdan yerlerimizi alıyorlar. Kendimize güveniyoruz, ama dalgın da değiliz. Sahtekârların kökünü kazımak uzun zaman aldı. Yetişkinler küçük ama çok küçükken bizim gibiler, bizim gibi derken, yorgun olduğumuz zamanki gibi demek istiyorum: Yüzleri çizgilerle doluyor, gözlerinin altında şişlikler oluşuyor, değişik dilleri karıştırıp belirsiz bir şekilde konuşuyorlar. Bir gün bu yaratıklardan biri beni de aldattı: Bu konuyu düşünmek bile istemiyorum. Gerçi artık onları daha kolayca tespit edebiliyoruz. Topluluğumuzun dışına atmak için onlara karşı hep tetikteyiz. Mutluyuz. Sanırım mutluyuz.

"Bir yığın kesinsizlikle kuşatıldığımız doğru: Sözgelimi, insanların yetişkin olduklarında, normal oranlarına, daha doğrusu onları karakterize eden aşırı ölçülerle niteli

orantısızlıklarına ulaşamamalarının bizim hatamız olduğu biçiminde etrafta dolaşıp duran bir söylenti var. Onların bir kısmı on yaşında, daha şanslı olanlarsa yedi yaşında bir çocuğun boyunda kalıyor. Çocuk olmaya çalışıyorlar ama, sırf birkaç inç kısa olmakla çocuk olunamayacağını anlamıyorlar. Öte yandan biz, istatistiklere göre, kimseyi aldatmamız gerekmeksizin, güçten düşmeksizin ve olduğumuz gibi kalarak, gerçekten gittikçe küçülüyoruz.

"Bütün bunlar bizi gururlandırıyor, ama tedirgin de ediyor. Bir süre önce erkek kardeşim bana marangozluk aletlerinin kendisine pek ağır geldiğini söyledi. Bir kız arkadaşım ise nakış iğnesinin kendisine bir kılıç gibi gözüktüğünü anlattı. Ayrıca ben de, bir el baltasını kullanırken oldukça zorlandığımı hissettim.

"Ebeveynlerimizin, oynamamıza izin verdikleri rolü elimizden alabilecekleri olgusu bizi pek telaşlandırmıyor; çünkü böyle bir şey yapmalarına asla izin vermeyiz ve böyle bir şey karşısında, onlara teslim etmeden önce, makinelerimizi kırar, elektrik fabrikalarını ve su borularını imha ederiz; ama öncelikle zürriyetimiz ve soyumuzun geleceğiyle ilgiliyiz.

"Bununla birlikte, aramızdan bazıları, küçülürken, bu zaman zarfında dünya görüşümüzün de gittikçe daha insancıl, gittikçe daha içten olacağını öne sürüyor."

Silvina Ocampo

Ölümün Yüzü

GENÇ bir Acem bahçıvan Prensine dedi ki:

"Koruyun beni! Bu sabah Ölüm ile karşılaştım. Yüzünde tehditkâr bir ifade vardı. Bu gece, yardımınızla bir mucize gerçekleştirip, İsfahan'da olmak istiyorum."

Yüce gönüllü Prens, atlarını ona ödünç verir. O gün öğleden sonra Prens, Ölüm ile karşılaşır ve ona sorar:

"Bu sabah neden bahçıvanımıza tehditkâr bir çehreyle baktın?"

"Tehditkâr bir çehre değildi benimkisi," diye yanıtlanır soru, "hatta aksine, şaşkın bir çehreydi. Çünkü bu sabah onunla karşılaştığım yer İsfahan'dan oldukça uzak bir yerdi, oysa bu gece onu almam gereken yer İsfahan'dı."

Le Grand Écart'dan, Jean Cocteau

İman, Yarı İman ve İmansızlık

KADİM zamanlarda üç adam hac yolculuğundaydı; adamlardan biri bir papaz, diğeri erdemli bir kişi, üçüncüsü ise baltalı bir serseriydi.

Yollarına devam ederken, papaz imanın esaslarından söz etmeye başladı.

"Dinimizin kanıtlarını doğanın yapıtlarında buluruz," dedi ve göğsünü dövdü.

"Doğru," dedi erdemli kişi.

"Kitaplarımızda sürekli belirtildiği gibi," dedi papaz, "tavuskuşlarının pek bet bir sesi vardır." Sonra ağlamaklı bir sesle, "Ne keyif! Ne huzur!" diye bağırdı.

"Benim bu türden kanıtlara ihtiyacım yok," dedi erdemli kişi.

"Öyleyse seninkisi usa uygun bir iman değil," dedi papaz.

"Yüce doğrudur, ve galip gelecektir!" diye haykırdı erdemli kişi. "Ruhumda sadakat var; emin ol, Odin'in tininde sadakat vardır."

"Bu, sözcüklerle oynamaktan başka bir şey değil," diye tersledi papaz. "Tavuskuşu için bu türden bir çuval saçmalığın anlamı yok."

O sırada bir çiftlikten geçiyorlardı; çitin üzerine tünemiş bir tavus gördüler, kuş ağzını açtı ve bir bülbül gibi şakıdı.

"Ne haber?" dedi erdemli kişi. "Ama bu beni sarsamaz! Yüce doğrudur ve galip gelecektir!""

"İfrit bu tavus ile uçup gidiyor!" dedi papaz ve bir iki mil gözleri önünde, üzgün üzgün yürüdü.

Bir süre sonra bir tapınağa vardılar, orada bir Fakir mucize kabilinden şeyler yapıyordu.

"İşte!" diye haykırdı papaz, "İşte imanın gerçek esasları. Tavus okyanusta bir damladır. Budur dinimizin temeli." Ve göğsünü döverek karnı ağrıyan biri gibi inledi.

"Bana göre," dedi erdemli kişi, "bütün bunlar tavuskuşu kadar bile amaca hizmet etmiyor. Ben inanıyorum ki doğru yücedir ve galip gelmelidir ve bu Fakir el çabukluğundan ibaret marifetlerini kıyamete dek sürdürse de bu numaralar benim gibi birini etkilemez."

Bu sözler karşısında Fakir'in tepesi öylesine attı ki elleri titredi; ve bingo! Bir mucizenin tam ortasında elbise kolundan kartlar düşüverdi.

"Ne haber?" dedi erdemli kişi. "Tabii ki bunlar beni sarsamaz!"

"İfrit Fakir ile uçup gidiyor!" diye haykırdı papaz. "Bu yolculuğu sürdürmenin iyi bir yanını gerçekten göremiyorum."

"Gönlünü ferah tut," dedi erdemli kişi. "Yüce doğrudur ve galip gelecektir."

"Galip geleceğinden gerçekten emin misin?" dedi papaz.

"Onurum üzerine yemin ederim," dedi erdemli kişi.

Böylece öteki gönül rahatlığı içinde yola devam etti.

Sonunda koşarak biri geldi, ve onlara her şeyin yitirildiğini, karanlığın güçlerinin Göksel Malikâneleri kuşattığını, Odin'in ölmekte olduğunu, ve kötülüğün galip geldiğini anlattı.

"Çok kötü aldatıldım," diye bağırdı erdemli kişi.

"Şimdi her şey bitti," dedi papaz.

"Acaba İfrit'le anlaşmak için çok mu geç?" dedi erdemli kişi.

"Umarım değildir," dedi papaz. "Zaten her durumda denemekten başka seçeneğimiz yok." Ve sonra serseriye bakarak, "Baltanla ne yapıyorsun, öyle?" diye sordu.

"Odin ile birlikte ölmeye gidiyorum," dedi serseri.

R. L. Stevenson

Mucize

BİR Yogi bir nehrin karşısına geçmek istiyordu, ama sandalcıya ödeyecek bir kuruşu bile yoktu, bu yüzden nehri yürüyerek geçti. Bunu işiten bir başka Yogi, bu mucizenin yalnızca sandalla karşıya geçmek için ödenmesi gereken birkaç kuruş değerinde olduğunu söyledi.

W. Somerset Maugham, *Bir Yazarın Notdefteri*
(Londra, 1949-1951)

İki Eşzamanlı Ebedi

PEK iyi bilindiği üzere, Baba Tanrı, Oğul Tanrı'dan önce değildir.

Oğul yaratıldığında Baba ona sordu:

"Seni nasıl yarattığımı biliyor musun?"

Oğul yanıtladı:

"Bana öykünerek."

Johannes Cambrencis, *Animadversiones*
(Lichfield, 1709)

Toplumsal Başarı

UŞAK paltomu ve şapkamı verdikten sonra kendinden memnun olmanın kızıştırdığı tatlı bir hazla gecenin içine doğru yürüdüm. "Ne muhteşem bir akşamdı," diye düşündüm kendi kendime. "İnsanların en anlayışlıları, en nazikleri toplanmıştı. Finans ve felsefe hakkında söylediklerimden nasıl da etkilendiler; ve cıyaklayan domuz taklidime nasıl da kahkahayla güldüler."

Ama hemen sonra, "Tanrım ne korkunçtu," diye mırıldandım. "Keşke ölmüş olsaydım."

Logan Pearsall Smith, *Trivia* (1918)

Tren

TREN günbatımına doğru, her günkü ikindi seferini yapıyordu. Ama, sanki manzarayı bekliyormuşcasına, programın gerisinde seyrediyordu.

Annemin istediği bir şeyi almak için yola çıkmıştım. Gideceğim yol çok hoştu; trenin tekerlekleri, kaygan ve kaypak rayları okşar gibi dönüyordu. Trene binmemle birlikte en eski anılarımın, yaşamımın ilk anılarının peşine düşerek oyalanmaya başladım. Tren ilerlerken, belleğimden bir anne kokusunu bulup çıkardım: Isıtılmış süt, yanmış alkol. Böylece geçti zaman, ilk durağa kadar: Haedo. Daha sonra, oynadığım çocuk oyunlarını hatırladım. Gözlerimin önünde Ramos Mejia belirdiğinde gençlik dönemine geçiyordum: Gölgeli, romantik bir sokak, ve flörte hazır bir kız gözüktü. Tam orada, hemen bütünüyle Endülüs stili olan evinin verandasında anne babasıyla tanışıp görüştükten sonra evlendim. Çanı işittiğimde kasabanın kilisesinden çıkıyorduk: Tren ilerlemeye başlıyordu. Vedalaştım, ve hızım sayesinde, treni yakalayabildim. Biraz sonra kendimi, belki de bellekte canlandırılması olanaksız bir geçmişe doğru tünel açmaya çalıştığım Ciudadela'da buldum.

Arkadaşım olan istasyon şefi kendimi iyi haberlere hazırlamamı söylemek için geldi, çünkü karım bu mealde bir telgraf göndermişti. Çocuksu bir dehşetle, (bu türden dehşeti yeterince hissettim), ısıtılmış süt ve alkol anısından önce gelen bir dehşetle uğraştım. Bu arada Liniers'e vardık. Orada, demiryolu şirketinin zaman açısından pek cömert davrandığı bu istasyonda, ev yapımı giysiler içindeki ikizleri getiren karıma yakalandım. İndik ve Liniers'in böbürlendiği şu parıltılı dükkânların birinden onlara pek şık hazır takım elbi-

seler ve de pek hoş okul çantalarıyla kitapları aldık. Yolculuk etmiş olduğumuz treni, diğer tren süt şişelerini boşaltırken uzun bir rötar yapmış olan aynı treni, istasyonda bulduk. Ama karım Liniers'de kaldı, oysa ben, gençliğin icat ettiği şakaları yapıp futboldan konuşan, ve, pek şık ve pek sağlıklı görünen çocuklarımın görüntüsünden keyiflenerek trende kaldım. Ancak Flores'de hesapta olmayan bir gecikme oldu: Drezingler çarpışmıştı; kavşakta olan bu kaza rötara neden oldu. Bu esnada, beni tanıyan, Liniers istasyon şefi, Flores istasyon şefine çektiği telgrafla benimle temas kurmuştu. Benim için kötü haberleri vardı. Karım ölmüştü ve cenaze korteji, gecikmiş treni Flores'de yakalamaya çalışacaktı. Büyük bir keder içinde trenden indim, okullarının bulunduğu Caballito'ya doğru onları önden yollamış olduğum için çocuklara bir şey söyleyemedim.

Bazı akrabaların ve yakın arkadaşların yardımıyla karımı, görünmez alıkonuluşunun yerini işaretleyen ve onu isimlendiren basit bir demir haçla, Flores'deki mezarlığa gömdük. Flores kasabasına geri döndüğümüzde, böylesine mutlu ve böylesine üzüntülü olaylar boyunca bize eşlik etmiş olan treni yine orada bulduk. El Once'ta akrabalarımla vedalaştım, ve aklımda zavallı öksüz çocuklarım ve ölmüş karım olduğu halde, bir uyurgezer gibi, çalıştığım Sigorta Şirketi'nin yolunu tuttum. Ama yerini bulamadım.

Yörenin gediklilerine sora sora yeri saptadım; "Sigorta Şirketi" binası uzun zaman önce yıkılmıştı. Yerinde yirmi beş katlı bir bina duruyordu. Bana onun bir Bakanlık binası olduğu söylendi; sigortasızlığın egemen olduğu emniyetsizliğin işlerden kararlara kadar her şeye bulaştığı bir yer. Asansöre binip yirmi beşinci kata çıktım, ilk pencereye doğru öfkeyle koştum ve kendimi camdan aşağı bıraktım. Pamuklu bir incir ağacı gibi yaprakları ve dalları olan büyük bir ağacın yeşillikleri arasına düştüm. Paramparça olan vücudumun etle-

ri anılarımın içine saçıldı. Anılar şeridi, vücudumla birlikte, anneme teslim edildi. "Bahse girerim seni ne için gönderdiğimi anımsamadın," dedi annem, şaka yollu bana gözdağı veriyormuş gibi yaparak. "Sende bir kuş aklı var."

Santiago Dabove (1946)

Cezalandırılan Kışkırtma

MODJALAID'ın anlattığı bir öykü vardır: Nuh, yere boylu boyunca uzanmış bir aslanın yanından geçerken ona bir tekme savurmuş; ama bu şekilde kendi canını yakmış ve bütün gece uyuyamamış. "Tanrım," diye haykırmış, "köpeğin canımı yaktı!" Bunun üzerine Tanrı ona şu vahyi yollamış: "Tanrı haksızlığı cezalandırır, ama önce sen başladın."

Ahmed el-Kalyubi, *Kitab en-Nanadir*

Masal

KRAL, "Seni ölüme mahkûm ediyorum, ama seni Sen olarak değil Xios olarak ölmeye mahkûm ediyorum," dedikten sonra, Xios'un bütünüyle farklı bir ülkeye gönderilmesini buyurdu. Adı değiştirilmiş ve usta rötuşlarla yeni bir görünüm verilmişti. Yeni ülkesinin insanları onun için yeni bir geçmiş, yeni bir aile, onunkilerden çok farklı yetenekler yarattılar.

Önceki yaşamına ilişkin bir şey hatırlayacak olsa, onu yalanlıyor, divane olduğunu ve bunun gibi şeyler, söylüyorlardı.

Ona bir aile hazırladılar; onun olduklarını söyleyen bir karısı ve çocukları oldu.

Sözün kısası, her şey ve herkes, olmadığı kişinin o olduğunu söylüyordu ona.

Paul Valéry, *Histoires Brisées* (1950)

Prestigieux, Sans Doute*

MASKELİ adam merdivenleri çıkıyordu. Ayak sesleri gecenin içinde çınladı: Tik, tak, tik, tak.

Aguirre Acevedo, *Fantasmagorías* (1927)

* (Fransızca) Kuşku duyulmadan tanınan anlamında, Ç.n.

Her Yerde Hazır ve Nazır, I

BUDDHA, Stravasti kentinden ayrılırken geniş bir düzlüğü bir uçtan bir uca geçmek zorunda kaldı. Tanrılar gökyüzünün değişik yerlerinden, güneşten korunmasını sağlayacak güneşlikler attılar ona. Velinimetlerinden hiçbirini kırmak ve gücendirmek istemeyen Buddha pek ince bir düşünceyle kendini çoğalttı, ve böylece tanrıların her biri kendisinin verdiği güneşlikle birlikte yürüyen bir Buddha gördü.

Moriz Winternitz,
Geschichte der indischen Literatur (1920)

Her Yerde Hazır ve Nazır, II

ÖYKÜNÜN Sir William Jones tarafından aktarılan versiyonuna göre, kadınsızlığı canına tak etmiş kederli bir Hindistan tanrısı, 14516 karısı olan başka bir tanrıdan karılarından birini ödünç istedi. Koca buna şu sözlerle rıza gösterdi: "Meşgul olmadığını gördüğün birini al." İhtiyacı olan tanrı, 14516 sarayı tek tek ziyaret etti. Sarayların hepsinde, evin hanımı efendisiyle birlikteydi.

İkinci tanrı kendisini 14.515 kez çoğaltmıştı ve böylece karılarından her biri, yalnızca kendisinin tanrının iltifatına mazhar olduğunu düşünmüştü.

Simon Pereyra, S. J.,
Cuarento anòs en el lecho del Ganges (Goa, 1887)

Kaza

ANLATILDIĞINA göre:

Haham Elimelekh müritleriyle birlikte akşam yemeği yiyordu. Hizmetkâr ona bir tabak çorba getirdi. Haham tabağı devirdi ve çorba baştan aşağı masanın üzerine dökûldü. Daha sonra Rimanov Hahamı olacak genç Mendel haykırdı:

"Efendim, ne yaptınız? Şimdi hepimizi hapse atacaklar."

Diğer müritler gülümsedi, aslında kahkaha atmak istiyorlardı, ama üstadın varlığı onları engelledi. Haham hiç ama hiç gülümsemedi. Başıyla onaylama anlamında bir işaret yaptıktan sonra Mendel'e şöyle dedi:

"Korkma, evladım."

Bir zaman sonra, aynı gün ülkedeki bütün Yahudileri hedef alan bir fermanın İmparatorun imzasına sunulmuş olduğu öğrenildi. İmparator birkaç kez tüy kalemini eline almışsa da her defasında bir şeyler işini bölmüş, ama sonunda fermanı imzalamış. Sonra, mürekkebi kurulamak için kum torbasına doğru uzanmış, ama yanlışlıkla mürekkep hokkasını almış ve kâğıdın üzerine dökmüş. Bunun üzerine de İmparator fermanı yırtmış ve bir daha onu kendisine asla getirmemelerini buyurmuş.

Martin Buber

Beyaz Nilüfer Tarikati

BİR ZAMANLAR Beyaz Nilüfer tarikatına mensup bir ada vardı. Ve karanlık sanatlara hükmetmek isteyen birçok ki onu Üstad kabul etti.

Bir gün ölü falcısı yola çıkmak için hazırlandı. Ev girişine bir başka tasın yerleştirildiği bir tas koydu, müritlerine ona göz kulak olmalarını, ama, ne olursa olsı üstteki tası kaldırıp alttaki tasın içine bakmamalarını buyu du.

Ölü falcısı henüz ayrılmıştı ki müritleri üsteki ta kaldırdılar ve alttaki tasın saf suyla dolu olduğunu, suyı içinde de direkleri ve yelkenleriyle samandan küçük bir ger bulunduğunu gördüler. Fena halde şaşıran müritler gemi parmaklarıyla iteledıler. Gemi devrildi. Bunun üzerine gemi hemen düzeltip kaldırdıkları tası yerine koydular.

Ölü falcısı o anda göründü ve,

"Emirlerime neden itaat etmediniz?" dedi.

Müritler yaptıklarını inkâr edince ölü falcısı şöyle dedi:

"Gemim Sarı Deniz'de devrildi. Beni aldatmaya nasıl cür edersiniz?"

Bir öğleden sonra ölü falcısı avlunun köşesinde küçük b mum yaktı ve müritlerine onu rüzgârdan korumalarını buyu du. Müritler mumun başında nöbet tutmaya başladılar. İ nöbet sırası gelip geçmiş ama ölü falcısı geri dönmemiş Oldukça yorgun ve uykulu olan müritler daha fazla dayan mayıp uykuya daldılar. Ertesi gün kalktıklarında mu sönmüştü. Bunun üzerine onu tekrar yaktılar.

Ölü falcısı o anda göründü ve dedi ki:

"Emirlerime neden itaat etmediniz?"

Müritler uyuduklarını inkâr ettiler:

"Hiç ama hiç uyumadık. Böylece, mumu da hiç söndürmedik."

Ölü falcısı onlara dedi ki:

"Ben, Tibet çölünün karanlığında yolumu kaybedip on beş fersah ordan oraya dolaşmışken, sizler beni kandırmaya çalışıyorsunuz."

Bu kez müritler dehşete kapıldılar.

Richard Wilhelm, *Chinesische Volksmärchen* (1924)

Kitapla Korunma

CH'IANG LING'den bilge Wu, ölü falcısı Chang Ch'i Sl hakaret etmişti. Ölü falcısının öç alacağından emin olan bir lamba ışığında kutsal Dönüşümler Kitabı'm okuy tüm geceyi uyanık geçirdi. Aniden bir rüzgâr uğultusı sardı ve sonra evin girişinde elinde bir mızrakla bilgeyi t eden bir savaşçı peyda oldu. Wu, kitabıyla savaşçıyı yer virdikten sonra ona bakmak için eğildiğinde onun kâğ kesilmiş bir figürden başka bir şey olmadığını gördü. Wu kitabının yaprakları arasına yerleştirdi. Kısa bir süre s kara suratlı iki küçük kötü cin baltalarını sallayarak girdi. Wu onları da kitabıyla yere serdi ve onlar da kâğ figürlere dönüştüler. Bilge onları da kitabının yapra arasına yerleştirdi. Gece yarısı gözleri yaş içinde bir k kapıyı çaldı.

"Ben Chang'ın karısıyım," dedi kadın. "Kocam v oğlum size saldırmak için buraya geldiler, ancak siz o kitabınızın arasına koydunuz. Onları serbest bırakmanız size yalvarıyorum."

"Ne kocan ne de oğulların kitabımın içinde," diye ka verdi Wu. "Kitabımın arasında yalnızca bu kâğıttan fig var."

"Ruhları bu kâğıttan figürlerde," dedi kadın. "Şayet s sökene kadar geri dönmezlerse, evde yatan bedenleri ya dönemeyecek."

"Kahrolası sihirbazlar!" diye bağırdı Wu. "Merhameti etmiyorlar. Onları serbest bırakmaya niyetim yok. Sırf s durumuna üzüldüğüm için oğullarından birini sana geri ceğim, ama benden daha fazlasını isteme."

Wu, kara suratlı kâğıt figürlerden birini kadına verdi.

Ertesi gün Wu, ölü falcısı ve en büyük oğlunun önceki gece ölmüş olduklarını öğrendi.

G. Willoughby-Meade,
Çin Gulyabanileri ve Cinleri (1928)

Buluşma

ROMA nefretiyle büyütülmüş ve onu yok etmek üzere eğitilmiş iki kardeş Hannibal ve Hasdrubal biri güneyden, öteki kuzeyden olmak üzere İtalya'ya saldırdılar. Kardeşler onbir yıldır birbirlerini görmüyorlardı; zafer gününde Roma'da buluşmayı tasarlıyorlardı. Ama Konsül Gaius Claudius Nero, Metaurus Nehri'nin kıyısında Hasdrubal'ı yendi. Hasdrubal'ın başının kesilip Hannibal'ın kampına atılmasını buyurdu. Hannibal, Hasdrubal'ın yenilmiş olduğunu böyle öğrendi.

Louis Prolat, *La Tarif de Marseille* (1869)

Adadaki Su*

SUYUN görünüşünde bir tuhaflık olduğu için, zehirli olabileceğini düşünerek içmekten çekindik...Bu sıvının ne menem bir şey olduğunu nasıl açık seçik açıklayacağımı bilemiyorum, öyle birkaç sözcükle anlatılacak gibi değil. Bütün eğimlerde normal su gibi aksa da, şelalede çağladığı zamanlar dışında, hiç de öyle alışılmış bir *berraklığa* sahip değildi... İlk bakışta, özellikle eğimin az olduğu yerlerde, normal suya katılmış koyu arap zamkı kıvamındaydı. Fakat diğer olağanüstü özelliklerinin yanında bunun lafı bile edilemezdi. Renksiz *değildi*, ancak öyle bir örnek rengi de yoktu – bir yanardöner ipeğin renkleri gibi, morun akla gelebilecek her tonunu gözler önüne sererek akıyordu... Bir leğeni doldurup suyun tamamen durulmasını bekledikten sonra, bütün sıvı kütlesinin her biri farklı tonda ayrı ayrı damarlardan oluştuğunu, bu damarların birbirine kaynaşmadığını gördük... Damarların üzerinden çaprazlamasına bir bıçak geçirdiğimizde su, bıçağın açtığı yolu hemen örtüyordu; bıçağı çektiğimizde bütün izler anında yok oluverdi. Oysa, tam iki damarın arası bıçakla yukarıdan aşağıya doğru kesildiğinde kenetlenme gücünün hemen kapatamadığı mükemmel bir ayrılma sağlanıyordu.

A. Gordon Pym'in Hikâyesi'nden, Edgar Allen Poe
(E. A. Poe'nin Eserleri, New York, 1900)

---

* J. L. Borges, *Düşsel Varlıklar Kitabı*, Çev. Bora Komçez, Mitos Yayınları, s. 156, Ç.n.

Bilimde Kesinlik Üstüne*

. . . BU İmparatorlukta, Haritacılık Sanatı öylesine bir Mükemmelik'e erişmişti ki, bir tek Eyalet'in Haritası bütün bir Şehir'i ve İmparatorluğun Haritası bütün bir Eyalet'i kaplıyordu. Zamanla, bu Ölçüsüz Haritalar yetersiz bulundu ve Haritacılık Okulları, İmparatorluk büyüklüğünde olan ve noktası noktasına, onunla çakışan bir İmparatorluk Haritası çizdiler. Haritacılık Çalışmasına daha az bağlılık duyan Sonraki Kuşaklar, bu aşırı büyütülmüş Harita'nın Yararsız olduğunu düşündüler ve, Saygısızlık da göstererek, onu Güneş'le Kışlar'ın Acımasızlıklarına terk ettiler. Batı çöllerinde hâlâ, Hayvanlar ve Dilencilerin barındığı, parçalanmış Harita Kalıntıları duruyor; tüm ülkede Coğrafya Bilim kollarından başka iz kalmamış.

Suárez Miranda, *Viajes de Varones Prudentes*,
kitap dört, kısım XLV. (Lérida, 1658)

---

* Çevirenler: C. B. Akal ve E. Özden, Gergedan, s. 4, 1987, Ç.n.

Gönül Vermiş Öğrenci

"YEDİ yaşından itibaren nesnelerin biçimlerini çizme şevkine kapıldım. Ellime yaklaşırken, bir çizim koleksiyonu sergiledim, ama yetmişlerimde daha önce yaptığım hiçbir şey beni tatmin etmez oldu. Ancak yetmiş üç yaşında, yaklaşık olarak da olsa, kuşların, balıkların ve bitkilerin doğasını ve gerçek biçimini sezebildim. Sonuç olarak, seksenimdeyken büyük bir ilerleme göstereceğim, doksanımda bütün şeylerin özüne nüfuz etmiş olacağım; yüzümde kesinlikle daha yüksek ve tarifsiz bir duruma yükselmiş olacağım, ve şayet yüz on yaşına ulaşırsam, her şey, her nokta ve her çizgi yaşayacak. Benim kadar yaşayacak olanları, bu sözlerimi tutup tutamadığımı doğrulamaya davet ediyorum."

Bu, eskiden Hokusai, şimdi ise, çizim delisi yaşlı adam, Huakivo-Rayi denilen bendeniz tarafından yetmişbeş yaşında yazılmıştır.*

* Hokusai 89 yaşında öldü.

Adler-Revon, *Japanische Literatur*

Teselli Değişimleri

BÜTÜN bunlar, Klasik dönemden bin yedi yüz yıl kadar önce Sarı Nehir kıyısına kadar uzanmış Hsia Krallığında olmuş olmalı. Bu krallıkta ahali diniyle övünç duyarmış: Bu din, bönlükten, deniz yılanlarına, aslanlara, büyücülere, kem gözlere ve bunun gibi şeylere duyulan kaba inançlardan arınmış, bütün bunları sıradan ve ham bulan, ama inançsız bir materyalizmin kucağına da düşmemiş bir dinmiş. Tek bir iman parçası sürdürülüyormüş ve bu iman parçasına ilişkin hiç kimse en ufak bir kuşku duymuyormuş. Sözün kısası hiç kimse, herkesin kendi başına, ek olarak, farazî ya da sanılan bir başla övündüğünden; gövdesine ek olarak herkesin farazî bir gövde, ve böylece farazî kollar, bacaklar (ve en küçük bölümlerine kadar diğer farazî organlar), kullandığından kuşku duymuyormuş; ta ki, Portekizce tarihsel kayıtlarda, "yalnızca bir yüzlü", *o Litrado,* Tahsilli Olan ve Cizvit derlemelerinde, "yüzsüz Tahsilli Olan," diye adlandırılan bir sapkın ortaya çıkana dek. Vaazlarında bu adam zorluklar ve engellerle karşılaşmış. Hiçbir sakatın koltuk değnekleri kullanmadan farazî bacağından istifade edemediğini açıklamaya giriştiğinde kendisine, zayıf imanın bu türden talihsiz ve utanç verici örneklerine maalesef pek sık rastlandığı ama bunun gerçek dine ilişkin hiçbir şey ispatlamadığı söylenmiş. Ve, her halükârda, (hafif bir ton değişikliğiyle) düşüncelerini şunu sorarak destekliyorlarmış: Pek az yük olan; hüzün ve çöküntü anlarında (ki bu anlarla her daim karşılaşılabilir), huzur ve teselli sağlayabilecek bir inancı neden bir kenara atmak gereksin ki?

T.M. Chang, *Boş Vakit Korusu,*
(Şanghay, 1882)

Sancho Panza Hakkındaki Hakikat

SANCHO Panza, bunu kendisine hiç övünç vesilesi yapmadan, bir yığın şövalye ve serüven romanlarını yıllar yılı hiç durmadan akşam ve gece saatlerinde bir solukta yutarak, sonradan Don Kişot adını verdiği şeytanının dikkatini kendi üzerinden başka yöne çekmeyi öylesine ustaca başardı ki, azıtan şeytanı tam bir özgürlük içinde en delice işlere kalkıştıysa da, eğer belirlenmiş olsaydı Sancho Panza'nın kendisi olacak, önceden belirlenmiş bir amacın yokluğu nedeniyle, hiç kimseye zarar vermedi. Özgür insan Sancho Panza, belki bir sorumluluk hissiyle, seferlerinde Don Kişot'u felsefi olarak takip etti ve ömrünün sonuna kadar bunları büyük ve öğretici bir eğlence kaynağı olarak gördü. .

Franz Kafka

Selâmet

BU, geçmiş zamanlar ve krallıklardan bir öyküdür. Bir heykeltraş bir tiranın refakatinde sarayın bahçelerinde yürüyordu. Meşhur Yabancılar Labirenti'nin ardında, Boynu Vurulmuş Felsefeciler'e adanmış Koru'nun sonunda, heykeltraş tirana en son eserini takdim etti: Bir su perisi şeklinde bir fiskiye. Sanatçı başarısıyla mest olmuş, eserinin teknik ayrıntılarını sayıp dökerken birden hamisinin yakışıklı yüzündeki tehlikeli gölgelenmeyi fark etti. Bu ifadenin nedenini anlamakta da gecikmedi. Tiran kesinlikle, "Böylesine silik, niteliksiz biri," diye düşünüyordu, "nasıl oluyor da benim gibi ulusların efendisinin bile yapamadığı bir şeyi yapabiliyor?" Bu esnada, su içmek için fiskiyenin kenarına konmuş bir kuş kanatlarını çırparak havalandı, ve heykeltraş o anda kendini selâmete çıkaracak fikri buluverdi. "Ne kadar önemsiz olurlarsa olsunlar," dedi heykeltraş kuşu göstererek, "kabul etmeliyiz ki bizden daha iyi uçuyorlar."

Adolfo Bioy Casares

Uykusuzluk

ADAM erkenden yatar. Uyuyamaz. Pek makul olarak bir süre yatakta döner. Çarşafları buruşturur. Bir puro yakar. Biraz okur. Tekrar ışığı söndürür. Ama uyuyamaz. Sabah üçte kalkar. Yan odadaki arkadaşını uyandırır. Sorunlarını anlatır; uyuyamamaktadır. Ondan öğüt ister. Arkadaşı yürüyüş yapmasını ve belki biraz kendini yormasını, ve sonra bir fincan ıhlamur içip ışığı söndürmesini öğütler. Adam bütün bunları yapar. Ama uyuyamaz. Tekrar kalkar. Bu kez doktora gider. Hep olageldiği gibi doktor bir yığın şey söyler. Ama yine uyuyamaz. Sabah altıda bir tabanca doldurur ve beynine sıkar. Adam ölür. Ama hiç uyuyamamıştır. Uykusuzluk pek inatçı bir şeydir.

Virgilio Piñera (1946)

Şaşkın

BİR AVCI, hayvanları ürkütmek için, çevredeki çalı çırpıyı ateşe verdi. Birden bir kayadan bir adamın çıktığını gördü.

Adam sakin bir şekilde ateşin içinden geçti. Avcı koşarak onu yakaladı.

"Söyle bana, kayanın içinden geçmeyi nasıl beceriyorsun?"

"Kaya mı? Onunla ne demek istiyorsun?"

"Ateşin içinden yürüdüğünü de gördüm!"

"Ateş mi? Ateşle ne demek istiyorsun?"

Ayrımları tamamen silmiş bu kusursuz Taocu, şeyler arasında hiçbir ayrım görmüyordu.

Henri Michaux, *Un barbare en Asie*

Mısır Usulü Şeytana Uyma

BABA mesleği olan kitapçılığa başlamadan önceki birkaç yıl boyunca, Tanrı'nın isim ve sıfatlarının bir yığın insan tarafından yinelenmesinden ibaret olan ve "zikr" denilen dini ayinlere katılmaktan başka meşgalesi yoktu; hâlâ bu ayinlere sık sık katılır. O zamanlar, özellikle canlı yılan yemekle ünlü olan Sa'diyye dervişlerinin tarikatının üyesiydi; burada ona yılan yiyicilerden biri olması söylenir, ama o kendisini böyle pek kolay hazmedilen bir yiyecekle kısıtlayacak biri değildi. Bir gece, Şeyhlerinin de bulunduğu bir dervişler toplantısında, arkadaşım aşka gelip, döşemenin üstüne konulmuş bir mumun etrafındaki uzun cam muhafazayı kavradı ve ondan büyükçe bir porsiyonu mideye indirdi. Hayretle ona bakakalan Şeyh ve diğer dervişler onu tarikatın geleneklerini ihlal ettiği için kınadılar; çünkü cam yemek, yapılmasına izin verilen mucizeler arasında değildi; ve sonuçta onu hemen kovdular. Bunun üzerine arkadaşım Ahmediyye tarikatına katıldı; Ahmediler de, diğer tarikat gibi, asla cam yeme diğinden, o da bir daha cam yememeye karar verdi. Ama, b süre sonra, birçok Sa'diyye taraftarının da bulunduğu, tarik kardeşlerinin bir toplantısında, arkadaşım yine aşka geldi v sıçradığı gibi avizeye bağlı küçük cam lambalardan birini ya kaladı, ve içindeki yağ ve suyla birlikte onun yarısına yakınını yiyip yuttu. Kuralları ihlal ettiği için yargılanmak üzere Şeyh'in huzuruna getirildi; ama bir daha cam yemeyeceğine yemin edince ne bir ceza aldı ne de kovuldu. Ama, bir süre sonra, bu yeminine karşın yine cam bir lamba yeme arzusuna karşı koyamadı; cam yerken yanında bulunan derviş kardeşlerinden biri de aynı şeyi yapmaya kalkıştı; ama ne yazık ki, büyük bir parça, bu gözüpek kardeşin diliyle damağı

arasına saplandı; bu parçayı çıkarana kadar arkadaşımın canı çıktı.

Edward William Lane
Modern Mısırlıların Gelenek ve Görenekleri (1836)
Yazarın Önsözü

Retrospektif

TUFAN sırasında, bir Nuh Gemisi olsun buyurdular, hayvanlar boğulmasın diye.

Clemente Sosa,
Informe sobre la conducción de haciendas en pie en balsas entre Villa Constitución y Campana (Kampana, 1913)

Sanık

ANLATILIR ki:

Viyana'daki İmparator, Galikya Yahudilerinin zaten yeterince sefil olan hayat şartlarını daha da ağırlaştıran bir ferman ilan etti. O yıllarda, Haham Elimelekh'in çalışma stüdyosunda Feivel adında ağırbaşlı bir öğrenci yaşamaktaydı. Bir gece Feivel kalkıp Haham'ın odasına gitti ve ona dedi ki:

"Üstad, Tanrı'ya karşı dava açmaktır isteğim."

Ağzından çıkanları kulağı işitince Feivel büyük bir dehşete kapıldı.

Haham sakin bir sesle yanıt verdi:

"Pekâlâ, ancak mahkeme gece toplanmaz."

Ertesi gün iki üstad Lizhensk'e geldi: Koznitz'den Israel ve Lublin'den Jacob Yitzhak. Bu iki üstad, Haham Elimelekh'in evinde konakladılar. Hafif bir yemeği takiben Haham, Feivel'i çağırdı ve ona dedi ki:

"Haydi, şimdi bize davanı açıkla."

"Kendimde bunu yapacak kudreti bulamıyorum," dedi Feivel kekeleyerek.

"Sana bu kudreti bahşediyorum," dedi Haham.

Feivel bunun üzerine konuşmaya başladı:

"Neden bizi bu İmparatorluğun hizmetinde tutuyorlar? Tanrı Tevrat'da: 'İsrail'in evladları benim hizmetkârlarımdır,' demedi mi? Bizi yaban ellere gönderdi, ama bizi serbest bırakmalı ki, O'na hizmet edelim."

Haham bu sözlere şöyle karşılık verdi:

"Şimdi, yargıçları etkilemelerini önlemek için, yasa gereğince, davacı ve davalının mahkeme salonunu terk etmesi gerekiyor. Odana çekilebilirsin Feivel. Dünyanın Efendisi,

Sen'den burayı terk etmeni istemek ne haddimize; ışığındır dünyayı ışıtan ve varlığındır bizi yaşatan; biliriz ki varlığın olmadan tek bir an yaşayamazdık. Ancak Yüce Tanrı, bizi etkilemene izin vermeyeceğiz."

Sonra üçü sessizlik içinde ve gözleri kapalı düşünceye daldılar. Gece olurken Feivel'i çağırdılar ve ona kararlarını açıkladılar. İddiasını haklı bulmuşlardı. Aynı saatte İmparator fermanı iptal etti.

Martin Buber

Seyirci

DON JUAN : Şu geçen kimin cenazesi?
HEYKEL : Zatı âlinizin! Neden?
DON JUAN : Ölmek! Ben mi?
HEYKEL : Kaptan öldürdü sizi, yalan yatağında yatmak için evden çıktığınızda.

José Zorrilla, *Don Juan Tenorio*, (1844)
Perde III, Sahne 2

Aşırı Dindarlığın Tehlikeleri

BİR gün Ebû Nuvâs, bir arkadaşını ziyaret ederken çatı çatırdamaya başladı. "Bu da ne?" diye sordu Ebû Nuvâs. "Korkma canım," dedi arkadaşı, "yalnızca Rabb'e şükreden bir çatı o." Bu sözleri duyar duymaz Ebû Nuvâs, evi terk etti. "Hey, nereye gidiyorsun?" diye seslendi arkadaşı ardından. "Korkarım ki pek muhterem çatınız biraz sonra aşka gelecek," diye cevapladı Ebû Nuvâs, "ve altında bulunan fakir bendenizle birlikte secdeye duruverecek."

Nuzhat el-Callas

Bir Fantezi Sonucu

"NE tuhaf!" dedi kız, ihtiyatla ilerleyerek. "Ne ağır bir kapı!" Konuşurken kapıya dokundu ve kapı birdenbire gürültüyle kapanıverdi.

"Tanrım!" diye haykırdı adam. "İçeride kaldık; ne bir mandal ne de bir sürgü var görünürde. Yaptığına bak, ikimizi de buraya kilitledin."

"İkimizi değil, yalnızca birimizi," dedi kız ve kapının içinden geçip gözden kayboldu.

I. A. Ireland, *Ziyaretler* (1919)

Dört Düşünce*

LEOPARLAR tapınağa saldırıyorlar ve adak testilerini içip bitiriyorlar; bu yeniden yeniden yineleniyor: Sonunda olacağı önceden kestirilebiliyor ve seremoninin bir parçası oluyor.

Kargalar bir tek karganın göğü yok edebileceğini öne sürer. Ona kuşku yok: Ama göğün kulağı duymaz böyle bir savı, çünkü gök, kargaların yokluğu demektir.

Av köpekleri avluda oynuyorlar, yine de, yabani hayvanlar ne kadar hızla ormana dalıyor olurlarsa olsunlar onların elinden kurtulamayacak.

Kral ve kralın habercisi olmak arasında bir seçim yapmaları istendi. Çocuklar gibi hepsi haberci olmayı istediler. İşte bu yüzden habercilerden geçilmiyor şimdi, sağa sola koşturuyor, yeryüzünde hiç kral kalmadığı için artık anlamsızlaşmış ve eskimiş haberleri birbirlerine taşıyorlar. Sefil hayatlarına memnuniyetle son verirlerdi; ama bağlılık yeminleri yüzünden buna cesaret edemiyorlar.

Franz Kafka,
"Günah, Acı, Umut ve Gerçek Yol Üzerine Düşünceler"
(*Çin Seddi*)

---

* Bu çeviride şu eserden yararlanılmıştır: Franz Kafka, *Taşrada Düğün Hazırlıkları*, Çev. Kamuran Şipal, Cem Yayınları, Ç.n.

Tilkili Öykü*

WANG, arka ayakları üzerinde duran ve sırtlarını bir ağaca dayamış iki tilki gördü. Tilkilerden birinin elinde bir kâğıt parçası vardı, ve çift sanki bir şakaya gülüyodu.

Wang onları ürküterek kaçırmaya çalıştı ama hiç aldırış etmediler; bunun üzerine o da kâğıdı tutan tilkiye ateş etti. Tilki gözünden vuruldu ve Wang kâğıdı alıp gitti. Biraz sonra hana geldi ve serüvenini diğer konuklara anlatmaya başladı. Sözlerini sürdürürken handan içeri bir gözlü yaralı bir adam girdi. Adam Wang'ın öyküsünü can kulağıyla dinledikten sonra ona kâğıdı gösterip gösteremeyeceğini sordu. Wang tam kâğıdı uzatırken, hancı bu yeni konuğun kuyruklu olduğunu fark etti, ve, "Bu bir tilki yahu!" diye bağırmasıyla birlikte, adam anında bir tilkiye dönüşerek sıvışıverdi.

Tilkiler anlaşılmaz işaretlerle dolu bu kâğıdı ele geçirebilmek için defalarca teşebbüste bulundular, ama hep elleri boş döndüler. Wang artık evine dönmeye hazırdı. Yolda cümbür cemaat başkente giden ailesiyle karşılaştı; onun talimatına uyduklarını söylediler; annesi, "Bütün malı mülkü satın, başkentte buluşalım," diyen mektubu gösterdi. Wang mektubu gözden geçirdiğinde onun boş bir kâğıt parçası olduğunu gördü. Artık başlarını sokabilecekleri bir çatıları yoktu ama Wang yine de, "Geri dönelim," dedi.

Bir gün herkesin ölmüş olduğunu düşündüğü en küçük kardeş çıkageldi. Ailesinin başına gelenleri sorunca Wang bütün öyküyü anlattı. Tilkilerle karşılaşmasından bahsederken küçük kardeş, "Ah!" dedi, "tüm felaketlerin başı bu."

---

* J. L. Borges, *Düşsel Varlıklar Kitabı*, Çev. Bora Komçez, Mitos Yayınları, s. 68, Ç.n.

Wang ona kâğıdı gösterdi. Küçük kardeş kâğıdı Wang'ın elinden kaptığı gibi cebine attı ve, "Sonunda istediğimi aldım," diye haykırdı; ve o anda bir tilkiye dönüşerek kirişi kırdı.

Niu Chiao, *Ling kuai lu*
(dokuzuncu yüzyıl)

Hal Böyle Olunca

REDWALD (Doğu Saksonların Kralı) Kent'te kendisini Hıristiyan inancına bağlayan dinsel ayinlere katılmıştı, ama bütün bunlar boşa gitti, çünkü evine dönerken, karısı ve birtakım sapkın öğretmenleri tarafından aklı çelindi, ve bu yüzden inancından çark etti... ve aynı tapınak içine, İsa'ya adak sunulan bir sunak yanısıra ifritlere* adak sunulan küçük bir sunak daha yaptırdı.

Muhterem Bede,
İngiliz Ulusunun Kilise Açısından Tarihi, II, 15
(Çevirenler: John Stevens ve Lionel Jane,
Londra, 1944)

* Bede, kadim Germen ilahlarını "ifritler" diye adlandırıyor. Bu parçayı, aynı eserdeki, V. D. Scudder'in önsözü ile karşılaştırınız: "... bir Hıristiyan Kilisesi içine Kral Redwald tarafından Odin adına yaptırılan küçük bir sunak."

Odin

BİR gece, anlatıldığına göre, inanç değiştirmiş Olaf Tryggvason'un sarayının avlusunda bir adam peyda oldu. Yaşlıydı, kara bir pelerine bürünmüştü ve şapkasını gözlerinin üstüne kadar eğmişti. Kral ona ne tür hünerleri olduğunu sorunca yabancı pek güzel harp çaldığını ve öykü anlattığını söyledi. Önce harp ile kadim havalar çaldı; bir ara Gudrun ve Gunnar'dan söz etti; sonunda da Odin'in doğumunu anlattı. Söylediğine bakılırsa, Odin'in doğumunda üç kader tanrıçası görünmüştü: İlk ikisinin çocuğa büyük mutluluklar vaat etmesine karşın üçüncü kızgın bir şekilde, "Çocuk yanı başında yanan şu mumdan daha uzun yaşamayacak," diye bildirmiş. Anne ve baba, Odin'in ölmemesi için mumu söndürmüşler. Olaf Tryggvason öykünün doğruluğundan kuşkulanınca yabancı onun tamamen doğru olduğunu söyledi ve mumu çıkarıp yaktı. Onlar mumun yanışını seyre dalmışken, adam geç olduğunu ve gitmesi gerektiğini söyledi. Mum bitip kendi kendine sönünce adamı aramaya çıktılar. Kral'ın ikametgahından birkaç adım ötede, Odin ölü yatıyordu.

Jorge Luis Borges ve Delia Ingenieros
Antiquas literaturas germánicas (1951)

Aurea Mediocritas*

MALHERBE bir başka hayat olup olmadığından pek emin değildi, ve ne zaman cennet ile cehennemden bahsetseler, "Herkes gibi yaşadım, herkes gibi ölmek ister, herkesin gittiği yere gitmek isterim," demek âdetindeydi.

Tallemant des Réaux, *Les Historiettes* XXIX

*(Latince) Ilımlılık, itidal, Ç.n.

İçindekiler

Önsöz / *Anthony Kerrigan*, 5
Ön Not / *Borges, Casares*, 15

Ölüm Hükmü, 17
Esrarengiz Kurtarıcı, 18
Ogrelerin Yok Edilmesi, 19
Cecilia'nın Öyküsü, 20
Karşılaşma, 21
Memnun Etmek Zor, 24
Nathaniel Hawthorne'un Defterlerinden Dağınık Temalar, 25
Chuang Tzu'nun Düşü, 26
Saklanmış Geyik, 27
Brahmanlar ve Aslan, 29
Bir Golem, 31
Üstadın Dönüşü, 32
Öfkelenme Korkusu, 33
Andromeda, 34
Düş, 35
Kralın Vaadi, 39
Esirin Andı, 41
Nosce Te Ipsum, 42
Sezgisel Olan, 43
Süpermeni Nasıl Buldum, 44
Kralın Uyanışı, 48
Bir Şefin Ölümü, 49
Tebligat, 50
Açıklama, 51
Bir İskender Söylencesi, 52
Yapıt ve Şair, 53
Soyarıtımı, 54
Napoli Dilencisi, 55
Bir Tanrı İskenderiye'yi Terk Ediyor, 56
Dişi Çömez, 57
Dokuzuncu Köle, 58
Bir Muzaffer, 59
Tehlikeli Mucize Yaratıcısı, 60
Şato, 61
Heykel, 62
Uyarı, 63
Villena'nın Olağandışı Yeteneği, 64
Oyunun Gölgesi, I, 65
Oyunun Gölgesi, II, 66
Mücrim Gözler, 67
Yalvaç, Kuş ve Ağ, 68
Göksel Geyik, 69
Aşçı, 70
Tartışmacılar, 71
Korkağın Şaşkınlığı, 72
Anahtarların Sahibine İadesi, 73
Cins Mevta, 74
Sirenlerin Sessizliği, 75
Tokat, 77
Kilimdeki Model, 78
İki Kral ve İki Labirentin Öyküsü, 79
İtiraf, 81

Faust'un Bir Başka Versiyonu, 82
Hazine, 83
Büyük İşkence, 86
Teoloji, 87
Mıknatıs, 88
Tükenmez Soy, 90
Ölümün Yüzü, 93
İman, Yarı İman ve İmansızlık, 94
Mucize, 96
İki Eşzamanlı Ebedi, 97
Toplumsal Başarı, 98
Tren, 99
Cezalandırılan Kışkırtma, 102
Masal, 103
Prestigieux, Sans Doute, 104
Her Yerde Hazır ve Nazır, I, 105
Her Yerde Hazır ve Nazır, II, 106
Kaza, 107
Beyaz Nilüfer Tarikatı, 108
Kitapla Korunma, 110
Buluşma, 112
Adadaki Su, 113
Bilimde Kesinlik Üstüne, 114
Gönül Vermiş Öğrenci, 115
Teselli Değişimleri, 116
Sancho Panza Hakkındaki Hakikat, 117
Selamet, 118
Uykusuzluk, 119
Şaşkın, 120
Mısır Usulü Şeytana Uyma, 121
Retrospektif, 123
Sanık, 124
Seyirci, 126
Aşırı Dindarlığın Tehlikeleri, 127
Bir Fantezi Sonucu, 128
Dört Düşünce, 129
Tilkili Öykü, 130
Hal Böyle Olunca, 132
Odin, 133
Aurea Mediocritas, 134

Borges, Shakespeare'in herkesin toplamı, yani hiç kimse olduğunu söylemişti. Peki Borges kim? John Updike'ın dediği gibi, "*dünya edebiyatının devi*" mi, yoksa George Steiner'ın dediği gibi, "*Poe ve Baudelaire'den sonraki en büyük düşçü*" mü?

Borges ve Casares, Uzak Doğu'dan, Avrupa'dan, Amerika'dan ve Arap dünyasından, değişik zamanlara ait metinleri yan yana getirmişler.

Olağanüstü Masallar

Gelecek düşlerin hatırlanışı geçmiş düşlerin unutuluşu,

Yabancı ifritler, ev ifritleri, kişinin kendi ifritleri,

İnançlar ve inkârlar antolojisi...

Yani düşler antolojisidir.

ISBN 975-7468-35-5

